

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE MESLEK YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN İŞ BULMA KAYGILARINA YÖNELİK
ÖLÇEK GELİŞTİRME: BOLU İLİ ÖRNEĞİ

HASAN SALTUK DURAK

ŞUBAT 2017

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAYISAL YÖNTEMLER BİLİM DALI

**YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE MESLEKYÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN İŞ BULMA KAYGILARINA YÖNELİK
ÖLÇEK GELİŞTİRME: BOLU İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hasan Saltuk DURAK

Danışman

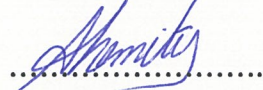

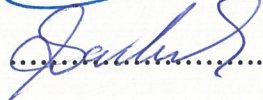
Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit EŞ

BOLU 2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hasan Saltuk DURAK'a ait "Yapısal Eşitlik Modeli ile Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İş Bulma Kaygılarına Yönelik Ölçek Geliştirme: Bolu İli Örneği" adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

03.02.2017

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Abdulhamit EŞ	
Üye : Doç. Dr. Yalçın KARAGÖZ	
Üye : Yrd. Doç. Dr. Süleyman ŞAHİN	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum , “**Yapısal Eşitlik Modeli İle Meslek Yüksekokulu Öğrencilerin İş Bulma Kaygılarına Yönelik Ölçek Geliştirme: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hasan Saltuk DURAK

03.02.2017

ÖN SÖZ

Üniversite mezunlarının artış gösterdiği son yıllarda genç bireylerdeki işsizlik sorunu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin siyasal, toplumsal ve ekonomik bir sorunudur. Bu yaş gruplarına göre incelediğinde Türkiye'deki iş gücü yapısı ve buna bağlı bir takım nedenlerden dolayı genç işsizliği diğer gelişmiş ülkelerdeki yaş gruplarına oranla yüksek olarak dikkat çekmekte ve ciddi bir sıkıntı olarak önümüzde durmaktadır. Bu sorunun neticesinde öğrenciler henüz okul döneminde iken bile işsizlik kaygısı yaşamakta ve çoğu zaman öğrencilerin yaşantı biçimini olumsuz etkilemektedir.

İş arama kaygısı ile alakalı çalışmalar mevcut olmakla beraber iki yıllık meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş bulma kaygılarını ifade eden bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu konu ile alakalı bir çalışma yapmanın gerekliliği düşünülmüş, iş bulma kaygısının neden, sonuç ve çözüm yollarını belirlemek amacıyla bu çalışma yapılmış ve üniversite öğrencilerine iş kaygı ölçeği uygulanarak elde edilen veriler ışığında neden ve sonuç ilişkisi ortaya konulmuştur.

Tez çalışmam boyunca ilgi, destek ve yardımını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit Eş'e, ve bu süreçte sonsuz destek ve katkı sağlayan hocalarım Doç. Dr. Yalçın KARAGÖZ'e ve Yrd. Doç. Dr. Süleyman ŞAHİN'e, istatistiksel analizlerde bilgisi ile yol gösteren Araş Gör. Hakan Tahiri MUTLU' ya, her şartta yanımda olan annem, babam, kardeşlerim ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Hasan Saltuk DURAK

03.02.2017

ÖZET

YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN İŞ BULMA KAYGILARINA YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME: BOLU İLİ ÖRNEĞİ

Hasan Saltuk DURAK

Yüksek Lisans Tezi

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit EŞ

Şubat 2017, 92 + XV Sayfa

Sınavsız geçişin kaliteyi düşürmesi ve mezun sayısının sürekli artması, meslek yüksekokullarında okuyan öğrencilerin iş bulma kaygılarını arttırmaktadır. Bu sebeple; bu çalışmada, meslek yüksekokullarında okuyan öğrencilerin iş bulma kaygılarının belirlenmesinde kullanılacak bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan 33 maddelik anket, Abant İzzet Baysal Üniversitesinde okuyan 293 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen verilere öncelikle açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktörlere doğrulayıcı faktör analizi uygulanarak 16 maddeden ve 4 boyuttan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Birinci faktörün açıkladığı varyans 16,813, ikinci faktörün açıkladığı varyans 15,753, üçüncü faktörün açıkladığı varyans 10,391 ve dördüncü faktörün açıkladığı varyans ise 9,769 olarak elde edilmiştir. Açıklanan toplam varyans ise %52,726'dır. Açıklanan toplam varyans %50'yi geçtiği için yeterlidir.

Bartlett Testi (Bartlett Test of Sphericity) analizi sonucunda verilerin çoklu normal dağılım varsayımının sağlandığı ve KMO değerine göre de verilerin yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olduğubelirlenmiştir. Bu sebeple verilere yapısal geçerlilik analizi için öncelikle açımlayıcı (explanatory) faktör analizi ve ayırt edici geçerlilik için de doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca iç

tutarlılık analizi de yapılmıştır. İç tutarlılık analizine göre Faktör 1 ve Faktör 2 oldukça güvenilir, Faktör 3 ve Faktör 4 düşük güvenilirliktedir ve ölçeğin bütün olarak oldukça güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ortaya çıkan faktörler, demografik değişkenlerle analiz edilmiş ve ankete cevap verenlerin maddelere verdikleri cevaplar genel olarak “katılıyorum”, az miktarda da “kararsızım” biçiminde olmuştur.

Geliştirilen ölçekle, iş bulma kaygısını etkileyen çeşitli faktörlerin bulunmasında yeni araştırmalar yapılabileceği, mezun öğrenciler için istihdam oranlarının artırılması gerektiği, bu çalışmanın ülke genelinde yayılması, öğrencilerin kaygılarının belirlenmesi ve gerekli çözümlerin üretilmesi açısından faydalı olacağı kanaatine varılmıştır. Veriler SPSS 23 ve AMOS 23 paket programları ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş Bulma Kaygısı, Yapısal Eşitlik Modeli, Ölçme, Açımlayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi

ABSTRACT

SCALE DEVELOPMENT ORIENTED TO EMPLOYMENT APPREHENSION OF THE STUDENTS IN VOCATIONAL SCHOOLS WITH THE STRUCTURAL EQUATION MODELING: BOLU CITY EXAMPLE

Hasan Saltuk DURAK

Master Thesis

Department of Business Administration

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Abdülhamit EŞ

January 2017, 92 + XV Pages

The reducing quality of open admission and the increase in the number of graduated students have increased the employment apprehension of the students in vocational school. Thus; in this study, developing a scale which can be used to determine the student's employment apprehension is aimed. A 33-point questionnaire which is prepared for this study is implemented to the 293 students studying at Abant İzzet Baysal University. Firstly, explanatory factor analysis was implemented to the data. A scale which is consisted of 4 dimension and 16 points was developed by implementing confirmatory factor analysis to the factors which is received from explanatory factor analysis. Variance of the first factor is 18,813, of the second factor is; 15,753, of the third factor is; 10,391 and of the fourth 9,769. The explained total variance is %52,726. As the total variance is more than %50, it is enough.

In consequence of Bartlett Test of Sphericity, multiple distribution assumption of the data was provided and according to KMO values, it was found that the data was enough. Thus, for the construct validity analysis of the data, firstly explanatory factor analysis and for the severalizing validity, confirmatory factor analyses were done. Also,

internal consistency analysis was done. According to internal consistency analysis, Factor 1 and Factor 2 are quite reliable, Factor 3 and Factor 4 are low reliable and for the total scale, the result of quite reliable was obtained.

The factors received after the explanatory and confirmatory factor analysis, are analyzed with demographic variables, and the total answers were consisted of generally 'I agree' and less number of 'Neutral'.

With the developed scale, we have reached the conclusion that new researches can be done in order to find various factors effecting employment apprehension, it is needed that employment rates should be increased for graduated students, and this scale is useful for spreading this study all over the country, determining the apprehensions of the students and finding solution. The data is analyzed with the SPSS 23 and AMOS 23 packaged softwares.

Keywords: Employment Apprehension, Structural Equation Modeling, Measurement, Explanatory Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
1. KAYGI, ÖLÇME VE ÖLÇEK KAVRAMLARI	4
1.1. Kaygı.....	4
1.1.1. Kaygı Kavramı	4
1.1.2. Kaygı Türleri	5
1.1.3. Olumlu ve Olumsuz Kaygı.....	8
1.1.4. Kaygının Nedenleri	8
1.1.4.1. Bireysel Nedenler.....	8
1.1.4.2. Örgütsel Nedenler	10
1.1.5. Kaygı ve Öğrenme.....	11
1.1.6. Kaygı ve Stres.....	12
1.2. Ölçme	13
1.2.1. Ölçmenin Tanımı.....	13
1.2.2. Ölçek Düzeyleri.....	14
1.2.2.1. Sınıflama Ölçeği (Nominal Scale)	14
1.2.2.2. Sıralama Ölçeği (Ordinal Scale)	14
1.2.2.3. Aralık Ölçeği (Interval Scale)	14
1.2.2.4. Oran Ölçeği (Ratio Scale)	15

II. BÖLÜM

2. YAPISAL EŞİTLİK MODELİ (YEM).....	16
2.1. Temel Kavramlar	18
2.1.1. Gözlenen (Observed) ve Gizli (Latent) Değişkenler	18
2.1.2. Varyans, Kovaryans ve Korelasyon	19
2.1.2.1. Varyans	19
2.1.2.2. Kovaryans	19
2.1.2.3. Korelasyon	20
2.1.3. Yapısal Eşitlik Modellemesinin Varsayımları.....	21
2.2. Yapısal Eşitlik Modelleri	22
2.2.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Modelleri	23
2.2.2. Yol Analizi Modelleri.....	23
2.2.3. Yapısal Regresyon Modelleri (Structural Regression Models).....	23
2.2.4. Gizli Büyüme Eğrisi Modelleri (Latent Growth Curve Models)	24
2.3. Yapısal Eşitlik Modellemesinde Süreç	25
2.3.1. Modelin Belirlenmesi (Model Specification) ve Çizimi	26
2.3.2. Modelin Test Edilmesi	26
2.3.3. Uyum İndeksleri	27
2.3.3.1. Modelin Genel Uyumu.....	28
2.3.3.2. Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri (Comparative Fit Indices).....	29
2.3.3.3. Mutlak Uyum İndeksleri	31
2.3.3.4. Koruyucu Uyum İndeksleri.....	31
2.3.3.5. Artık Temelli Uyum İndeksi	32
2.3.3.6. Model Karşılaştırma Uyum İndeksleri.....	32
2.3.4. Model Modifikasyonu (Modification Indices)	34
2.4. Doğrulayıcı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis).....	35
2.4.1. Açımlayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı (DFA) Faktör Analizlerinin Karşılaştırılması.....	36
2.4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizinde Modeller	37
2.4.2.1. Birinci Düzey Tek Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model.....	38
2.4.2.2. Birinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model:	38
2.4.2.3. İkinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model:	39
2.4.2.4. İlişkisiz model.....	41

III. BÖLÜM

3. YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE ÖĞRENCİLERİN İŞ BULMA KAYGILARINA YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME..... 42

3.1. Yöntem.....	42
3.1.1. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi.....	42
3.1.2. Taslak Ölçeğin Hazırlanması	42
3.1.3. Verilerin Toplanması.....	43
3.1.4. Verilerin Analizi	43
3.2. Bulgular.....	43
3.2.1. Demografik Bulgular	43
3.2.2. Açımlayıcı Faktör Analizinin Bulguları	45
3.2.2.1. Faktörlerin Adlandırılması.....	48
3.2.3. Doğrulayıcı Faktör Analizinin Bulguları.....	49
3.2.3.1. Modelin Regresyon Katsayıları	50
3.2.3.2. Verilerin Normallığı, Güvenilirliği ve Geçerliliği	53
3.2.3.3. Demografik Verilere Göre Faktörlerin Analizi.....	54
3.2.3.3.1. Faktörlerin Cinsiyete Göre Analizi.....	54
3.2.3.3.2. Faktörlerin Bölümlere Göre Analizi	56
3.2.3.3.3. Faktörlerin Öğrenim Türüne Göre Analizi	62
3.2.3.3.4. Faktörlerin Aylık Gelire Göre Analizi.....	63
3.2.3.3.5. Faktörlerin Kalma Yerine Göre Analizi	65
3.2.3.3.6. Faktörlerin Öğrencinin Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Analizi.....	69

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER..... 72

4.1. Sonuç.....	72
4.2. Öneriler	74

5. KAYNAKLAR

6. EKLER

EK 1: Öğrencilere Uygulanan Anket.....	86
--	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Model Karşılaştırma Uyum Değerleri	33
Tablo 3.1: Verilerin Cinsiyete Göre Dağılımları	43
Tablo 3.2: Ankete Katılanların Bölümlere Göre Dağılımları	44
Tablo 3.3: Ankete Katılanların Aile Gelirlerine Göre Dağılımı	44
Tablo 3.4: Öğrencilerin Öğrenim Türüne Göre Dağılımı	44
Tablo 3.5: Öğrencilerin Kaldığı Yere Göre Dağılımı	45
Tablo 3.6: Öğrencilerin Kaldığı Yere Göre Dağılımı	45
Tablo 3.7: KMO ve Bartlett's Test Değerleri	45
Tablo 3.8: Ölçek Maddelerine İlişkin Eşkökenlilik (Communality) Değerleri	46
Tablo 3.9: Ölçeğin Toplam Açıklanan Varyansı	46
Tablo 3.10: Ölçeğin Döndürülmüş Matrisi	47
Tablo 3.11: Açıklayıcı Faktörler	48
Tablo 3.12: Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	49
Tablo 3.13: Regresyon Katsayıları	50
Tablo 3.14: Standardized Regression Weights: (Group Number 1 - Default Model) ...	51
Tablo 3.15: Ölçeğin İç Tutarlılık Katsayıları	54
Tablo 3.16: Faktörlerin Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonucu	54
Tablo 3.17: Faktörlerin Cinsiyete Göre Grup Ortalamaları	55
Tablo 3.18: Ortalamalar	56
Tablo 3.19: Homojenlik Testi	57
Tablo 3.20: Faktörlerin Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	57
Tablo 3.21: Bölümlere Göre Faktörler İçin Tukey Testi Sonucu	58
Tablo 3.22: Faktörlerin Öğretim Türüne Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonucu	62
Tablo 3.23: Faktörlerin Öğrenim Türüne Göre Grup Ortalamaları	63
Tablo 3.24: Ortalamalar	63
Tablo 3.25: Homojenlik Testi	64
Tablo 3.26: Faktörlerin Aylık Gelire Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	65
Tablo 3.27: Ortalamalar	66
Tablo 3.28: Homojenlik Testi	66
Tablo 3.29: Faktörlerin Kalma Yerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	67

Tablo 3.30: Kalma Yerine Göre Faktörler İçin Tukey Testi Sonucu	68
Tablo 3.31: Ortalamalar	69
Tablo 3.32: Faktörlerin Öğrencinin Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Yapısal Eşitlik Modeli.....	24
Şekil 2.2: İki Faktörlü Büyüme Modeli.....	25
Şekil 2.3: Doğrulayıcı Faktör Analizi Örneği	36
Şekil 2.4: Birinci Düzey Tek Faktörlü Model.....	38
Şekil 2.5: Birinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model	39
Şekil 2.6: İkinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model	40
Şekil 2.7: İlişkisiz Model.....	41
Şekil 3.1: Modelin AMOS Diyagramı	52

KISALTMALAR LİSTESİ

KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
YEM	: Yapısal Eşitlik Modeli
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
NFI	: Normed Fit Index
TLI	: Tucker-Lewis İndeksi
CFI	: Comparative Fit Index
IFI	: Incremental Fit Index
NNFI	: Non-Normed Fit Index
RMSEA	: Root Ortalama Square Error of Approximation
GFI	: Goodness Of Fit Index
PNFI	: Parsimony Normed Fit Index
PGFI	: Parsimony Goodness of Fit Index
RMR	: Root Ortalama Square Residual
SRMR	: Standardized Root Ortalama Square Residual
AIC	: Akaike Information Criterion
CAIC	: Consistent Akaike Information Criterion
ECVI	: Expected Cross Validation Index
MI	: Modification Indices

GİRİŞ

İşsizlik olgusunun, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerin siyasal, toplumsal ve ekonomik neticeleriyle, en önemli sorunların başında geldiği bilinmektedir (Gündoğan 1999, Güney 2010, Winefield 1997). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Ekim 2013 verilerine göre işsizlik oranı %9.7, 15-24 yaş grubunu içeren genç nüfusta işsizlik oranı ise %19.3'tür. Bu oranlar bize her beş gençten birinin işsiz olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'deki gençler arasındaki işsizliğin ciddi bir kısmını da eğitimli gençler arasındaki işsizlik olarak görmekteyiz. 2012 Eylül istatistiklerine baktığımızda yükseköğretimde işsizlik oranı %11,7'dir (TÜİK 2012). Bu oran bize ileride kendisine daha güzel bir gelecek ve Türkiye'nin işgücü piyasasında kendilerine yer bulabilmek için yükseköğretime yönelen gençler arasındaki baskıyı da ifade etmektedir. (Cooke, Bewick, Barkham, Bradley ve Audin 2006, Akt. Üstün vd. 2014:201).

Bu yaş gruplarına göre incelediğimizde Türkiye'deki işgücü yapısı ve buna bağlı bir takım nedenlerden dolayı genç işsizliği, diğer ülkelerdeki yaş gruplarına oranla daha da yüksek olarak dikkat çekmekte ve ciddi bir sıkıntı olarak önümüzde durmaktadır. Özellikle, 15-24 yaş grubunun iş hayatına yani işgücü piyasasına ilk olarak adım atıyor olmaları ve daha önce herhangi bir iş tecrübesi yaşamamış olmaları sebebiyle işverenler tarafından da ek bir maliyet oluşturacağından ve yine işgücü piyasasını yeterince tanıyamamaları, ülkedeki eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasında güzel ve etkili bir köprü'nün kurulamaması gibi etkenler genç işsizlik oranlarını, genel işsizlik oranlarından iki katı yüksek hale getirmektedir (Uyanık ve Bedir 2006: s.3, , Akt. Aytaç-Dursun 2009:73-74). Dünya Bankasının Ülkemiz ile ilgili hazırlamış olduğu bir raporda (2005), Ülkemiz 'deki eğitimli gençler arasında işsizliğin ciddi bir problem teşkil ettiği, üniversite ve yükseköğretim mezunlarının ise %39'unun(20-24 yaş arası) iş aradığına vurgu yapılmaktadır (Ercan 2007: s.32, , Akt. Aytaç-Dursun 2009:73-74). Son yapılan hane halkı araştırmasına göre, 15-24 yaş arasındaki genç nüfusta işsizlik oranı ise % 20,6'dan % 24,3'e çıkmıştır. Başka bir deyişle yaklaşık her 4 gençten 1'inin işsiz olduğu belirlenmiştir. İşsizlik oranı 2009 Ocak'ta %15,5, Şubat'ta %16,1, Mart'ta %15,8, Nisan'da % 14,9, Mayıs'ta % 13,6, Haziran %13, Temmuz'da % 12,8, Ağustos döneminde % 13,4 düzeyindeydi. Genç nüfusta işsizlik oranı ağustos döneminde % 23,5

iken Eylül döneminde % 24,3'e çıkarken bir önceki yıla göre 3,8 artış göstermiştir (www.bianet.org). Gençler arasındaki işsizlik sadece ülkemizde değil, gelişen ve gelişmekte olan tüm ülkelerin ortak bir problemi olarak görünmektedir. 15-24 yaş aralığında 1 milyar genç yaşamaktadır. Bunların % 89'u gelişmekte olan ülkelerdedir. Bunlardan yaklaşık 657 milyonu işgücüne katılırken 85 milyon genç işsizdir (Yentürk ve Başlevent 2007: s.2, , Akt. Aytaç-Dursun 2009:73-74) Türkiye'de genç işgücünün eğitim düzeyi yetişkin işgücünün eğitim düzeyine göre belirgin şekilde ilerleme kaydetmiş ve yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle işgücü piyasasına yeni girenlerin eğitim düzeyi yükselmektedir. Bu yükselme; eğitilmiş, nitelikli işgücü gerektiren sektörlere katkı sağlayacak bir altyapı oluşturacaktır. Bu sektörlerde istihdam sağlanmadığı durumda ise nitelikli-eğitilmiş işgücünün işsizlik oranı yükselebilecektir (Yentürk ve Başlevent 2007: s.10, , Akt. Aytaç-Dursun 2009:73-74). Ülkemizdeki genç işsizliğinin bir sorun alanı olması, eğitim gören gençler açısından daha eğitime başlamadan ve başladıktan sonra da eğitimlerini tamamlamadan, eğitimleri esnasında bir kaygı yaşamalarına yol açmaktadır. Özellikle üniversite öğrencileri arasında, mezuniyetten sonra iş bulma sıkıntısı, kaygı düzeylerinin de artmasına sebep olmaktadır. Bu kaygı düzeyi, bir taraftan ruhsal yönden gençleri yıpratırken diğer taraftan mezuniyetten sonraki iş hayatına geçiş sürecinde işsizlik karşısında ruhsal çöküntü yaşadıkları, işsizlik süreci uzadıkça da hem ruhsal hem de bedensel birçok sıkıntı ve şikâyetler baş göstermekte ve hapis, intihar, başkalarının malına ve canına kast gibi sosyal problemlerin de arttığı görülmektedir. (Statt 1994, Akt. Aytaç-Dursun 2009:73-74).

Son yıllarda hemen hemen bütün vilayetlerimizde en az bir tane olmak üzere birçok yeni kurulan üniversite sayıları ile birlikte ülkemizde 2015 yılı itibariyle toplamda 6689185 kişi üniversitelerde okumaktadır ve yine 2015 yılında mezun öğrenci sayısı ise 752593 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise 6062886 kişi üniversitelerde okumakta ve 665734 kişi de mezun olmuştur (Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi). Bu artış yeni mezun olacakları kaygıya sevk etmektedir. Özellikle dört yıllık fakülte mezunları ile aynı bölümü bitiren, iki yıllık öğrencileri daha da kaygılandırmaktadır.

İş arama kaygısı gibi iş ile alakalı çalışmalar mevcut olmakla beraber, iki yıllık meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş bulma kaygılarını ifade eden bir çalışma

bulunmamaktadır. Bu sebeple bu konuyla ilgili bir çalışmanın da yapılmasının faydalı olacağı düşünölmektedir.

İki yıllık meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş bulma kaygılarına belirleyebilecek bir ölçek geliştirmek amacıyla hazırlanan 33 maddelik bir anket hazırlanmış Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde okuyan öğrencilere uygulanmıştır.

Bu araştırmanın kapsamını, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde okuyan iki yıllık meslek yüksekokullarının öğrencileri oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

1. KAYGI, ÖLÇME VE ÖLÇEK KAVRAMLARI

1.1. Kaygı

1.1.1. Kaygı Kavramı

Kaygı, bireyin herhangi bir uyarana karşı karşıya kaldığı durumda yaşadığı, bedensel, duygusal ve zihinsel değişimlerle ortaya çıkan bir uyarılmışlık vaziyetidir. Kaygı hayatın en doğal parçalarından biridir ve bununla birlikte bireyin hayatını devam ettirebilmesi için gerekli temel bir duygudur (Eker 2016:7).

“Kaygı” ifadesi çok eski tarihlerden günümüze kadar kullanılan çok eski sözcüklerden bir tanesidir. Bu ifadenin kökü eski Yunancaya göre “anxietas” olup, merak, endişe ve korku gibi anlamlara gelmektedir (Köknel 1989). Kaygı kavramı daha da irdelenirse, ruhbilim alanına daha yüzyılın ilk yarısında girmiş ve bu alanda yapılan çaba ve incelemeler 1940’lı yılların sonunda yapılmıştır (Köknel 2005). Bunun yanı sıra kaygı ifadesi ilk olarak Çiçero tarafından, ‘kalıcı, sürekli bir endişe eğilimi’ anlamlarında kullanılmış olan ve kaygı, baskı, boğulma anlamına gelen ‘angor’ kavramından ayrılmıştır (Köknel 1998).

“Kaygı” , insanın sosyal ve duygusal hayatının en önemli parçalarından bir tanesi olması, bunun yanında ruhsal ve sinirsel bozulmaların da bir parçası olması yönünden çok önemli bir kavramdır. Kaygı ifadesi, farklı ülkelerin, toplumların kendine özgü kültür ve düşüncelerinde kendi dillerine has anlamlar çağırıştırır. Mesela Almanca “angst; korku” ifadesi, İngilizce de “dread; önceden korkma” ya da “foreboding; kötü bir şey olacağını hissetme” anlamında kullanılır. İngilizce olarak kullanılan ülkelerde “anxiety” sözcüğü yaygın olarak kullanıldığı gibi dünya literatürüne bu şekliyle

girmiştir. Türkçede “bun”, “bunaltı”, “can sıkıntısı” ya da “hoş olmayan heyecansal bir endişe durumu” olarak tanımlanabilir (Şenol 2006: 240).

Genellikle insanlar kaygıyı, ileride başlarına kötü şeyler gelecekmiş gibi algırlar. Bilimsel olarak açıklanması güç olan bu algıyı ise bazı cümle kalıpları ile ifade etmeye çalışırlar. Bazısı, “Ne yapacağımı, nasıl davranacağımı bilemiyorum” der; bazısı, doğru dürüst düşünemediğinden, karar veremediğinden yakını; bazısı başına bir dert geleceğinden korkar; bazısı, “Hasta olacağım” diye üzülür, bazısı “Sınavı kazanamazsam her şey biter, sınıfta kalırsam ölürüm” diye paniğe kapılır (Köknel 1989).

1.1.2. Kaygı Türleri

Kaygı, tamamen birbirinden farklı özelliklere sahip olan durumluk ve sürekli kaygı olarak iki tür kaygı ile ifade edilir. Bu anlayış ilk kez Cattell ve Scheier’in faktör analizi çalışmalarıyla öne sürülmüş, daha sonraları da Spielberger ve arkadaşlarının çalışmaları sonucu geliştirdikleri iki faktörlü kaygı kuramının özü oluşturmuştur. 1964 yılında Spielberger ve Gorsuch tarafından geliştirilmeye başlanmış olan envanter ile normal olan ve normal olmayan bireylerdeki sürekli ve durumluk kaygı düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır (Akıncı 2013:19).

1.1.2.1. Durumluk (Seçkili) Kaygı

Sıkıntılı süreçlerin ortaya koyduğu kalıcı olmayan duruma bağlı olan durağan kaygı türü, “durumluk kaygı” olarak tanımlanmaktadır (Özgüven 2014).

Kaygı kavramının ayrımı 1950’li yıllarda başlamış ve durumluk-sürekli kavramları da ilk defa Spielberger tarafından ortaya atılmıştır. Durumluk kaygı; sıkıntı, tasa ve gerginlik ile karakterize olan acil durumu göstermektedir. Spielberger kaygıyla ilgili olarak subjektiflikle karakterize otonom sinir sisteminin uyarılması veya aktivasyonla ilişkili olarak veya bunun tarafından eşlik edilmiş gerginlik ve tasa hislerinin bilinçli olarak algılanması olarak tanımlanmaktadır (Konter 1996; Develi 2006: 34). Kaygıyı, insandaki asli yani temel duygulardan birisi olarak ifade edebiliriz. Her insan endişe duyduğu veya tehlike hissettiği zamanlarda kaygı hisseder, yaşar. Örneğin, sınavlar öncesi, diş tedavisi için muayene koltuğuna oturduğunda, uçak

seyahati öncesi veya seyahat esnasında ya da bir operasyon, ameliyat öncesinde huzursuzluk ve tedirginlik hissederiz. Bu tarzdaki kaygı türü genellikle her insanın yaşadığı geçici, duruma bağlı bir kaygıyı oluşturur. Buna “Durumluk Kaygı” denir (Başaran 2008: 30). Durumluk kaygı, kişinin yaşamış olduğu stresli (baskılı), huzursuz ve sıkıntılı durumlardan dolayı hissettiği sübjektif korkudur. Fizyolojik olarak da otonom sinir sisteminde ortaya çıkan bir uyarıma bağlı olarak sararma, kızarma, terleme ve titreme gibi fiziki değişiklikler, kişinin huzursuzluk ve gerilim duygularını gösterir. Stresin fazlaştığı durumlarda durumluk kaygı seviyesinde yükselme, stres ortadan kalktığında düşme olur (Öner ve Le Compte 1983: 1). Durumluk kaygının özelliklerinden en önemlisi yoğunluğu farklılaşabileceği, çeşitlilik gösterebileceği ve zaman ve mekanlarda düzensiz bir değişime sahip olduğudur. Durgunluk ve sakinlik durumluk kaygının görünmediğini ifade ederken; endişe, tasa, sinirlilik ve gerilim orta seviyeyi ifade eder; yoğun korkma duygusu, örgütlenmemiş panik davranışlar ve felaket düşünceleri çok yüksek durumluk kaygı düzeyi olarak görünmektedir. (Engür 2002: 43). Durumluk kaygının diğer özellikleri ise (Çevik 2006: 19):

- Bireyin ortamında bulunan tehditleri, tehlike kaynağı olarak değerlendirmesinden, düşünmesinden kaynaklanır.
- Bu durum bireye acı verir ve bireyde sıkıntılı bir duygulanım durumu oluşturur.
- Bu duygulanım durumu anlaşılır, algılanır, duyumsanır.
- Bu süreç içinde bilinç açık, haberdar ve uyanıktır.
- Sinir sisteminin işlevinde değişimler olduğunu gösteren belirtiler ortaya çıkar.

Durumluk kaygıya organizmanın artmış uyarılmışlığının eşlik ettiğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla durumluk kaygıyı ölçerken uyarılmışlığı ölçmede kullanılan yöntemler kullanılabilir. Bunlara ek olarak Spielberger’in Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI), Martens’in Yarışma Durumluk Kaygı Envanteri (Competitive State Anxiety Inventory – CSAI), yine Martens’in Spor Yarışması Kaygı Testi (Sport Competition Anxiety Test- SCAT) gibi envanterler de kaygının ölçülmesinde kullanılmaktadır (Öner ve Le Compte 1983; Develi, 2006:34).

1.1.2.2. Sürekli Kaygı

Kişinin iç dünyasından gelen, ruh halini gösteren, kişiye has yargı ve değerlerin tehdit olarak görüldüğü, kişinin içinde bulunduğu durumları stresli olarak algılamasına sebep olan kaygı türü “sürekli kaygı” olarak tanımlanmaktadır (Özgüven 2014).

Sürekli kaygı, geleceğe dair kişilerin hissettikleri ve kişilerin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Buna kişinin içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılama ya da stres olarak yorumlama eğilimi de denebilir. Sürekli kaygı, baskılı olmayan, yansız olan durumların kişi tarafından tehlikeli ve özünü tehdit edici (küçültücü) olarak algılaması sonucu oluşan mutsuzluk ve hoşnutsuzluk duygusudur. Bu tür kaygı düzeyi yüksek olan kişilerin kolayca incindikleri ve karamsarlığa büründükleri görülür. Bu kişiler durumluk kaygıyı da diğerlerinden daha sık ve yoğun yaşarlar. İçten kaynaklanan bu kaygı çeşidi doğrudan çevreden gelen tehlikelere bağlı değildir. (Kaya ve Varol 2004: 35). Sürekli kaygı kişiden kişiye farklılıklar gösteren bir kişilik özelliğidir. Sürekli kaygısı yüksek olanlar düşük olanlara göre stres oluşturan durumları daha çok tehlikeli ya da tehdit edici olarak algılama ve daha yoğun durumluk kaygı reaksiyonları ile tepkide bulunma eğilimindedirler (Özgüven 2014). Sınava giren iki eşit bilgiye sahip öğrenci kişiliklerinden ötürü bambaşka durumluk kaygı gösterirler. Yüksek sürekli kaygı durumu bulunan öğrenci bunu durumluk kaygı durumuna olumsuz bir biçimde yansıtırken, düşük sürekli kaygı durumu bulunan öğrencinin o anki durumluk kaygısı da bu durumdan olumlu bir biçimde etkilenebilecektir (Karaman 2009: 7). Sürekli kaygı kişinin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak, genellikle kişinin kendini nasıl hissettiğini belirler (Öner 1997:365). Sürekli kaygı durumunda kişi, nedeni belirsiz bir endişe, kötü bir şeyler olacağı beklentisi içindedir. Kaygının ısrarlı olması ve yoğunluğu, günlük işlevleri etkileyebilmekte, ağır derecelerde yaşantı tümüyle etkilenmektedir. Bunlar çeşitli konularda denetimsiz şekilde merak ve vesveseli olma ya da makul ölçüler dışında abartılı tepkiler gösterme davranışlarından oluşabilir (Arslan 2007:9). Kaygı altında olan bir kişinin dış görünüşü, aynı anda her yere yetişmek isteyen ama bir türlü seçimini yapamayan yüz ifadesi; acil yardıma ihtiyacı olan panik halindeki bir kişiyi yansıtır (Baltaş ve Baltaş 2004: 122).

1.1.3. Olumlu ve Olumsuz Kaygı

Stresin azlığının ya da çokluğunun kişilerin hayatına farklı yansımaları vardır. Stres, kişinin bedensel ve zihinsel işlevlerini yerine getirmesi veya daha elverişli kullanabilmesi için, gelecekteki karşılaşılabileceği sorunlara karşı hazırlıklı olması için gereklidir. (Özgül 2003). Hâlbuki kaygı olumsuz ve istenmeyen bir durum olarak düşünülmektedir. Oysa kaygıyı doğru değerlendirebilirse insan, çalışmaya, kazanmaya, araştırmaya ve bir şeyler üretmeye de yöneltebilir. Örneğin, kişilerin okul hayatı sürecinde yaşadıkları sınav stresleri, iş hayatlarındaki yükselmek için yaşanan stresler, kişiyi daha çok motive edici, kazanç sağlayıcı olumlu kaygılardandır. Gürültülü ortamlarda yaşama, fakirlik vs. gibi daha çok örneklerini verebileceğimiz kaygılar da olumsuz kaygılara örnek teşkil eder. (Özgül 2003)

1.1.4. Kaygının Nedenleri

Kaygı, kişiden kişiye değişmekler beraber, bazı kişilerde yavaş seyreden fakat uzun süreli stresin neticesi; bazılarında, kendi yaşam çizgilerini kontrol edemediklerini düşündüklerinde; bazı insanlarda, geçmiş sıkıntılı hayat tecrübelerini gelecekte de yaşamaktan endişe duyduklarında; bazılarında ise genetik bir yatkınlık dolayısıyla ortaya çıkar. Dolayısıyla, kaygının birçok nedeni vardır. (Cüceloğlu 2016). Kaygının nedenlerini, 'bireysel' ve 'örgütsel' olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür:

1.1.4.1. Bireysel Nedenler

Kaygının birçok bireysel nedeni bulunmaktadır:

Psikoloji okullarının geliştirdikleri teoriler, kaygı için çeşitli nedenler ortaya koymuşlardır. Bunlardan psikoanalitik teori, kaygının nedeni olarak; benlik ile alt benlik ya da benlik ile üst benlik arasındaki iç çatışmaları gösterir. Benlik, çözümediği ya da bastıramadığı çatışmayı tehlike olarak algılar ve bütün bu süreç bilinçaltında yaşanır. Bilinç alanında ise kaygı ortaya çıkar. Davranışçı teoriye göre kaygı, öğrenme sonucu oluşur. Bilişsel teoriye göre ise kaygı, olayların birey tarafından nasıl algılandığına ve yorumlandığına bağlı olarak gelişir. Buna göre, olayların çarpıtılmış düşünce örüntüleri ile algılanması sonucu kaygı ortaya çıkar (Ünal 2008). Akılcı

olmayan inanışlar, çeşitli kaygı bozuklukları ile olduğu gibi, durumluk ve sürekli kaygı ile de ilişkilidir (Vandervoort ve diğ. 1999).

Yaş: Kendisine özgü gelişimsel özellikleri olan her yaş, kaygı için önemli bir faktördür. Dolayısıyla kaygı, her yaşa ve döneme göre farklılıklar göstermektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş 2000). Bebeklik döneminde anneden ayrılma kaygısı, okul döneminde okul ve sınav kaygıları, ergenlik döneminde fiziksel görünüme ilişkin kaygılar, çalışma yaşamında yetersizlik kaygıları, bu farklılıklara örnek gösterilebilir.

Cinsiyet: Dowbiggin'e (2009) göre, hem kadınlar hem de erkekler kaygı duygusunu yaşamakla birlikte, kadınlar, strese erkeklere göre daha fazla bedensel tepki gösterirler. Kadınların, güçlü duygulara gösterdikleri bu bedensel tepkinin nedeni genetik olabilir. Armstrong ve Khawaja da (2002), yazında kaygı bozukluklarının yaygınlık oranının, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Anne-Baba Tutumları: Kaygı, kökenini yaşamın ilk yıllarından almaktadır. Çocukluk döneminde anne-babaların verdikleri cezaya eşlik eden itici davranışları, aşırı koruyucu yaklaşımları, tutarsızlıkları, uyguladıkları fiziksel ve psikolojik baskı, boşanmış ailelerde yaşanan çekişmeler, ergenlik döneminde diğer yetişkinlerin alaycı tutumları, maruz kalınan aşırı reddedici, küçük düşürücü davranışlar, çocukta kaygının oluşmasına neden olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş 2000).

Uyarıcı Genellemesi: Belli bir duruma bir davranımda bulunmayı öğrenen birey, bu davranımı benzer bütün durumlara uygulamayı da öğrenir. Uyarıcı genellemesi, farkında olmadan gelişir (Morgan 2005).

Genetik: Eysenck'e (1986) göre, yaşamı veya organik bütünlüğü tehdit edici olarak algılanan uyaranların ya da diğer uyaranların varlığında, bireylerin korkuyu yaşama dereceleri birbirlerinden farklıdır. Yaşanan korkunun şiddeti ve süresi, faaliyetleri beyin tarafından koordine edilen otonom sistem tarafından belirlenir ki bu durum, bireyin yapısının çok genli yönüne dayanır. Legrand ve arkadaşları (1999) ile Zavos ve arkadaşları da (2010), kaygıya genetik bir eğilimin söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda durumluk ve sürekli kaygı, genetik ve çevresel bileşenler ile açıklanabilir. Sürekli kaygı, tehdit edici koşullarda durumluk kaygı aracılığıyla ifade

edildiğinde, aralarındaki ilişki, genetik eğilim ve bir çevresel stresör arasındaki etkileşim sürecini temsil edebilir (Lau ve diğ. 2006).

Benlik Saygısı Tehditleri: Epstein'a (1986) göre, insan ile hayvan arasındaki ana farklardan birisi, kaygının hayvanda temel olarak yaşamın ya da organların; insanda ise, benliğin tehdit edilmesinin sonucu ortaya çıkmasıdır. Sandy ve arkadaşları (2006) da, bireyin temel güvenliğinin, benlik kavramının, benlik saygısının ya da sosyal kimliğinin tehdit edilmesi durumunda, kaygının yükselme eğilimi göstereceğini ifade etmişlerdir.

Diğer: Bireyin kapasitesinin üzerinde performans gerektiren zorluklar, fiziksel zarar tehditleri (Metin ve diğ. 2008), durumun tehdit edici ya da tehlikeli olarak algılanması (Miguel-Tobal ve González-Ordi 2005), desteğin geri çekilmesi, negatif sonuç beklentisi, belirsizlik (Aydın 2009), fiziksel faktörler (örneğin, bedensel işlevleri kontrol eden tiroid bezinin aşırı çalışması) (Cüceloğlu 1999; DiTomasso ve diğ. 2009), bazı anti-depresan ilaçların yan etkileri (Cüceloğlu 1999), toksik maddeler, uzun süreli stres, yaşlanma, sağlık durumundaki ve yaşam koşullarındaki değişiklikler de (DiTomasso ve diğ. 2009), kaygının diğer nedenleri arasında görülebilir.

1.1.4.2. Örgütsel Nedenler

Çalışanın genel iyiliği ve sağlığı üzerinde, bir yandan sosyal destek, kimlik ve benlik saygısı sağlayarak pozitif, diğer yandan da kaygı düzeyini arttırarak negatif etkilerde bulunabilen iş yeri, yaşamda önemli bir alandır (Muschalla ve diğ. 2010). Bu bağlamda iş ortamı, bir yönü ile hayal kırıklığı (engellenme) ve kaygı kaynağı olabilir (Greenglass ve diğ. 2003). Örgütlerde kaygıya neden olan faktörleri şöyle ifade etmek mümkündür:

- Grup içi ortamda genel kaygı, grup üyelerine yabancılık, düşmanlık, kendini tanıtmaya endişeleri ve güvensizlik gibi nedenlerden kaynaklanabilir (Dovidio ve Hebl 2005).
- Rol belirsizliği ve öznel iş yükünün, kaygı ile pozitif ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Caplan ve Jones 1975). Özellikle liderlik konumunda aşırı yüklenmeye yol açabilen yüksek sorumluluk ve iş yükünün, kaygıyı uyarıcı olması söz konusudur (Muschalla ve diğ. 2010).

- Vardiya, iş baskısı, sağlığı tehdit edebilecek tehlikeli ortamlarda çalışmak, sosyal izolasyon vb. faktörler kaygıyı arttırabilir (Demir 2005).
- İş yerinin standartları ve beklentileri yetersizlik kaygısına; denetim ve yaptırımlar da, üstlere karşı sosyal kaygıya neden olabilir. Meslektaşlar arasındaki rekabet ise zulüm korkusunu uyarır (Muschalla ve diğ. 2010).
- Kaygı, görev ile ilgili ortamın şartlarından veya görevin içeriğinden kaynaklanabilir (Schell ve Grasha 2000).

Kişilerarası çatışmanın, kaygıyı arttıran bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Wang ve diğ. 2007). Çatışma meydana geldiğinde nedene ilişkin atıflarda bulunan bireyin, durumu en azından bir miktar tehdit edici ya da kaygı arttırıcı olarak değerlendirmesi oldukça muhtemeldir (Spector ve Bruk-Lee 2008). Hamner ve Organ'a göre (1978), yukarıda ifade edilen faktörlere ek olarak, örgütlerde kaygı nedenleri şunlardır (Ekşi, 2006):

- Sık sık meydana gelen ve planları altüst eden değişimler,
- İş güvencesinin olmayışı,
- İş ile ilgili geribildirim olmayışı,
- Performansın, başarı ve başarısızlık olarak fazla görünür oluşu,
- Örgütün ekonomik ortamının değişkenliğidir.

Kaygıya neden olan faktörlerin belirlenmesi ve kontrol edilmesi durumunda, kaygının negatif sonuçlarından da kaçınılabılır (Aydın 2009).

1.1.5. Kaygı ve Öğrenme

Bireyin öğrenme süreci dünyaya geldiği andan itibaren başlar ve yaşamının sonuna kadar devam eder. Öğrenme kavramı, bireyin hayatını idame ettirebilmesi ve hayatın her aşamasından doyum elde etmesi için ihtiyaç duyduğu bütün beceri, eylem ve bilgilerin kazanılması sürecidir. Öğrenilen her şey, bireye ait birikimi ve potansiyeli ortaya koyarken, öğrenme sonucu elde edilenlerin de belirli bir amaca uygun bir şekilde kullanılması, o bireye ait performansı belirtir. Diğer bir ifadeyle performans, bireyin hal ve hareketleri, akli ve duyguları vasıtasıyla elde etmiş olduğu kazanımların, uygun yer ve zaman aralığında fiili olarak ortaya koymuş olduğu durumdur. Kişinin en iyi

performansa sahip olduğu durum, onun o alanda var olan potansiyelinin tamamını fiiliyata dönüştürebildiği durumdur. Buna karşın, farklı farklı iç ve dış etkenler sebebiyle var olan potansiyelin performansa dönüşmesi çoğu zaman zorlaşır. Yüksek kaygı bu etkenlerden bir tanesidir. Öyleyse bireyin herhangi bir konuda başarılı olabilmesi için hiç kaygı yaşamaması mı gerekmektedir? Hayır! Bütün duygular gibi kaygı da bireyin, hayatını devam ettirebilmesi ve hayattan doyum alabilmesi için lazımdır. Öyleyse amaç, kaygıyı bütünüyle ortadan kaldırmak değil, kaygıya mağlup olmamak ve yaşanan kaygıyı belli bir seviyede tutarak onu kendi faydamız için kullanmaktır. Sıradan bir seviyede bulunan kaygı bireye, istek duyma, karar alma, aldığı kararlar çerçevesinde enerji üretme ve bu enerjiyi kullanarak performansını yükseltme bakımından fayda sağlar. Mesela, bir konuşma ya da bir konferans için yaşadığımız orta seviyedeki bir kaygı, bu konuşma ya da konferansa daha güzel hazırlanmamıza ve daha iyi bir performans sergilememize fayda sağlamış olur. Buna karşın kaygıyı hiç yaşamadığımız zamanlarda ise, yapmakla yükümlü olduğumuz işi imkanlar dahilinde en iyi yapmak için içimizde bir şevk, bir arzu oluşmadığından netice çoğunlukla olumlu olmaz. Fakat hissedilen kaygı aşırı biçimde ise, bireyin enerjisini verimli bir şekilde kullanması, gücünü ve dikkatini yapması gereken işe yöneltmesi engellenmiş olur. Bunun yanında birey, potansiyelini bütünüyle kullanamaz ve beklenen performansa erişemez. Kaygının artması bireyin bedeninde bazı sinyallerin gönderilmesine sebep olur. Bunlardan bazıları; yorgunluk, üşüme, terleme, titreme, nabızda hızlanma, baş ağrısı, solunumda güçlük, mide ağrısı şeklinde belirtilebilir. Böyle durumlarda kullanacağımız bazı yöntemler kaygının başa çıkılabilir düzeye inmesi için bize fayda sağlayabilir (Develi 2006:46).

1.1.6. Kaygı ve Stres

Toplumsal olarak birlikte yaşama ortamının insanoğluna bazı sıkıntı ve zorlukları da beraberinde getirdiği söylenebilir. Ortaya çıkan farklı durumlar ve şartlar, birey için psikolojik keşmekeşlik oluşturmakta, birlikte yaşadığı sosyolojik ortamdan gelen farklı uyarıcılara tepki göstermek durumunda olan insanda türlü gerginliklere neden olmaktadır. Bu uyarıcı – tepki ilişkisi insanları çeşitli şekillerde etkilemekte ve bu bazı davranış bozukluklarına neden olabilmektedir. İnsanın çevresiyle olan bu

etkileşimi sonucu oluşan bu gerginlik ve kaygı durumu stres olarak tanımlanmaktadır (Özgüven 2014).

Kaygı, gerginliğe sebep olan faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan algılama, üzüntü, sıkıntı ve gerginlik benzeri nahoş olan gözlemlenebilir duygusal tepkimelerdir. Kaygılanan bir ferdin öncelikle merkezi sinir sistemi uyarılır daha sonra bu kişide kalp atışında artış, nabız atışlarında yükselme ve ellerde terleme gibi tepkimeler görülür. Kişinin kaygı seviyesinin derecesi, gerginliğe sebep olan uyarıcı kişi nezdinde nasıl algılandığına bağlıdır. Ortaya çıkan durumun kişiye zarar verme, bir tehdit oluşturma derecesine göre kaygı da artacaktır (Özgüven 2014).

1.2. Ölçme

1.2.1. Ölçmenin Tanımı

Ölçmeyle ilgili literatür incelendiğinde bilim dallarının çoğunda kullanılmasına rağmen ortak bir tanımı bulunmamaktadır (Turgut, Baykul 1992:19). Genel bir perspektifle ölçme; nesnelere sahip oldukları belli özelliklere, sahiplik derecelerinin gözlemlenip gözlem sonuçlarının belirli özelliklerdeki sembollerle ve sayılarla ifade edilmesidir (Tekin 2004: 31). Bu bakış açısıyla, bireylerin cinsiyetleri (kadın-erkek), bir kişinin medeni halinin (evli-bekâr-dul) ne olduğu; belirli bir günün sıcaklığının kaç derece ya da bir denneğin ağırlığının kaç kilogram olduğunu belirtmek birer ölçmedir. Ölçmede; ölçme konusu olan şey bir nitelik, sıfat özelliğidir ve bu özellikler sahiplik derecesine göre, eşyadan eşyaya, zamandan zamana, durumdan duruma değişebilir. Bu değişimler her bir ferdin özel oluşunun ve diğerlerine kıyasla farklı olduğunun işaretidir. Bu farklılıklar ölçme için esastır,. Yani, farklılıklar mevcut bulunmazsa ölçülecek şeyler de bulunmayacaktır. Örneğin,zekâ kavramını anlamak için insanların zekâlarının farklı seviyede olması,boy kavramını anlamak için farklı boyların bulunması,sıcaklık kavramını anlamak için de soğğun sıcaklığa müdahil olmasını düşünmek gerekir. Aksi takdirde bu kavramların anlaşılması ve ölçülmesi mümkün olmazdı. Ölçmede kullanılan sembollerin, özellik veya sıfatlar arasındaki ilişkiyi aynen ifade edebilmesi önemlidir. Bu bakımdan, bir testin uygulanabileceği rakamlar ailesinin

özellikleri ile araştırmacının elde ettiği verilerin yapı bakımından benzer (izomorf) olması gerekir (Kartal 2006: 18-19).

1.2.2. Ölçek Düzeyleri

Ölçek düzeyleri, sınıflama, sıralama, eşitlik, eşitsizlik, toplama, çıkarma, çarpma, bölme gibi işlemlerine göre dörde ayrılabilir. Bunlar sınıflama/isimsel (nominal), sıralama (ordinal), aralıklı (interval) veya oransal/rasyo (ratio) ölçekleridir.

1.2.2.1. Sınıflama Ölçeği (Nominal Scale)

Sınıflama ölçeği; bir nesne veya olaylar grubunu, belirli bir isme (simgeye, sayıya) göre, diğer nesne veya olaylar grubundan ayırır. Diğer bir deyişle; bu ölçekle, nesne veya olaylar belli bir özelliğe sahip olup olmama durumuna göre sınıflandırılırlar. Bu ölçekte geçerli tek matematiksel işlem eşitliktir. Cinsiyet, medeni durum, göz rengi, meslekler, araba plakaları, forma numaraları, vatandaşlık numaraları, şehirler, siyasi partiler, telefon numaraları, futbol kulübü taraftarlığı gibi değişkenler sınıflama ölçeği düzeyinde ölçülürler.

1.2.2.2. Sıralama Ölçeği (Ordinal Scale)

Nesneleri (olayları) önem veya büyüklüklerine göre sıralar. Sıralama ölçeğinde kategoriler arasındaki büyüklük veya önemlilik bilgisi verilir. Ancak birinin ötekine göre ne kadar büyük veya ne kadar önemli olduğu bilgisi verilmez. Yani, bu ölçek sayıların sıralanmasına bakar. Fakat sayılar arasındaki miktar farkına bakmaz. Örneğin iki firmayı büyüklüklerine göre sıralar. Fakat firmalardan herhangi birinin diğerinden ne kadar büyük veya küçük olduğunu söylemez. Sosyal statüler, tercih sıralamaları, yarışma sıralamaları, firma büyüklükleri, olayların önem dereceleri, toplumsal sınıflar gibi değişkenler sıralama ölçeği düzeyinde ölçülürler.

1.2.2.3. Aralık Ölçeği (Interval Scale)

Nesneler, belirli bir başlangıç noktasına göre eşit aralıklarla sıralanırlar. Aralık ölçeğinde başlangıç noktasının seçimi keyfidir. Örneğin Celsius ölçeğinde suyun donma

noktası 0 derece ile gösterilirken, Fahrenheit ölçeğinde suyun donma noktası 32 F ile gösterilmiştir. Aralık ölçeğindeki sıfır noktası mutlak değil, görecelidir. Yani, ölçülen özelliğin olmadığını göstermez. Örneğin, sıcaklığın 0 derece olması, sıcaklığın hiç olmadığını göstermez. Çünkü 0 derece, -10 dereceden, on derece daha fazla sıcaklığı ifade eder. Aralık ölçeği, ilk iki ölçeğin yaptığı sınıflama ve sıralamaya ek olarak eşit aralıklı sıralama, toplama ve çıkarma işlemlerine de sahip olduğundan, ilk iki ölçekten daha güçlüdür.

1.2.2.4. Oran Ölçeği (Ratio Scale)

Oran ölçeği, ilk üç ölçekteki özelliklere sahip olmakla birlikte, bu özelliklere ilave olarak sayılar gerçektir, göreceli değildir. Sıfır sayısı, ölçülen özelliğin olmadığını gösterir. Başlangıç noktası sabittir. Ölçek üzerindeki noktalar birbirinin katı olarak ifade edilebilirler. Bu ölçek ile bütün matematiksel ve istatistiksel işlemler yapılabilir. Bir ağırlık, uzunluk, miktar, satış miktarı, bir şirketin cirosu, bir şehrin nüfusu gibi değişkenler oran ölçeği düzeyinde ölçülürler.

II. BÖLÜM

2. YAPISAL EŞİTLİK MODELİ (YEM)

Yapısal eşitlik modellemesi araştırmacılar tarafından öğrenilmesi zor bir kavram olarak düşünülmektedir. Bu düşüncenin aksine, zor olmadığı gibi, eğlenceli olduğu da söylenebilir. Özellikle AMOS programının grafiksel ara yüzü ile bu düşünce aşılmış ve araştırmalarda yapısal eşitlik modellerinin kullanım oranı hızla artmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi (structural equation modeling); belirli bir teoriye dayalı eğitim, ekonomi, sosyal bilimler, davranış bilimleri, pazarlama ve sağlık vb. bilim dalları tarafından kullanılan, gözlenebilen ve gizli değişkenler arasındaki nedensellik ve ilişkiyi bir model olarak tanımlayan çok değişkenli yöntemdir (Karagöz 2016: 949).

Yapısal eşitlik modellerinin bilimsel çalışmalarda çokça kullanılıyor olmasının asıl sebebi, verilen bir modelde gözlenen değişkenlerle (bağımlı ve bağımsız) alakalı ölçüm hatalarını açıkça gösterebilen bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır. Yapısal eşitlik modellerinin aksine, geleneksel regresyon analizinde açıklayıcı değişkenlerdeki muhtemel ölçüm hataları göz ardı edilmektedir. Bundan dolayı regresyon analizi sonuçları yanlış ve aldatıcı neticeler verebilmektedir.(Bayram 2013: 1)

Ölçüm hatalarının üstesinden gelmesinin yanı sıra yapısal eşitlik modelleri ayrıca araştırmacıların çok değişkenli kompleks modeller geliştirmesi, tahmin etmesi ve test etmesine de imkan sağlamakta ve verilen modeldeki değişkenlerin direkt ve dolaylı etkilerini de göz önüne almaktadır. Direkt ve dolaylı etkilerin kombinasyonu açıklayıcı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki toplam etkisini ortaya koymaktadır (Bayram 2013: 1)

Regresyon analizi ele alınan açıklayıcı değişkenlerde ölçüm hatası olmadığında dolaylı etkileri tahmin etmek için kullanılabilir. Ancak bu varsayım sosyal bilimlerde ve davranış bilimlerindeki ampirik çalışmalarda gerçekçi sonuçlar vermemektedir. Bunun

yanı sıra uygun tahminlerin standart hatalarını, regresyon analizinin ardışık uygulamalarını kullanarak hesaplamak zordur. Fakat dolaylı etkilerle çalışmayı amaçlayan yapısal eşitlik modellemesi uygulamaları ile bu zorluklar giderilebilmektedir (Raykov & Marcoulides, 2006, Akt. Bayram 2013: 1).

Yapısal eşitlik modellemesi; yol analizi, açımlyıcı faktör analizi, çoklu regresyon analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve ekonometrideki eşanlı denklem modellerinden hareketle ortaya çıkmıştır. Faktör analizi ve çoklu regresyon analizinin bir kombinasyonu olarak da ele alınmaktadır. Yapısal eşitlik modellemesi yapısal bir teorinin analizinde doğrulayıcı yaklaşımı (yani hipotez testini) temel alan istatistiksel bir tekniktir. Tipik olarak bu teori nedensel bir süreci analiz eder. Bu nedenle, nedensel modelleme, kovaryans yapı modellemesi veya kovaryans yapısının analizi olarak da bilinmektedir. Yapısal eşitlik modellemesi, gözlenen ve gizli değişkenler arasındaki ilişkileri ele alır ve gizli değişkenler arasındaki ilişkilerin yapısal modelini sunar. Yapısal eşitlik modellemesinde kullanılan temel istatistik kovaryanstır (Bayram 2013: 2).

YEM, sahip olduğu bazı özellikler bakımından klasik çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden farklılaşmaktadır (Byrne, 2010). İlk olarak YEM, diğer istatistiksel yöntemlerden farklı olarak, keşfedici bir yaklaşım yerine, doğrulayıcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Dolayısıyla YEM'in dışındaki birçok istatistiksel yöntem veri seti üzerindeki ilişkileri keşfetmeye çalışırken; YEM, kuramsal olarak varlığı kurulmuş olan ilişkilerin veri ile uyumunu doğrulamaktadır. Bu haliyle YEM'in, hipotez testleri için diğer yöntemlerden daha başarılı olduğu söylenebilir. İkinci olarak geleneksel çok değişkenli yöntemler ölçüm hatasının hesaplanması ya da düzeltilmesi için herhangi bir yeteneğe sahip değilken; YEM, hata hesaplamalarında oldukça net sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, geleneksel yöntemler ölçüm hatalarını ayrı ayrı ele alırken, YEM tüm çözümlenemelerde ölçüm hatalarını açıkça hesaba katmaktadır. Üçüncü olarak, geleneksel yöntemler analizlerde sadece gözlemlenebilen değişkenler üzerinden işlem yapabilirken; YEM, aynı model içerisinde hem gözlemlenebilen hem de gözlenemeyen değişkenler üzerinden test yapabilmektedir. Son olarak, günümüzde, hem gözlenen hem gözlenemeyen değişkenlerin aynı anda test edilebildiği, doğrudan ve dolaylı çoklu ilişkilerin ya da ardışık dolaylı ilişkilerin ölçülebildiği YEM'den daha iyi veya daha çok

kabul gören bir metot bulunmamaktadır. Tüm bu özellikler ise YEM’i, günümüzde oldukça popüler bir yöntem haline getirmiştir. (Meydan-Şeşen 2015:1).

2.1. Temel Kavramlar

Yapısal eşitlik modellemesi ile ilgili temel kavramları verilecektir.

2.1.1. Gözlenen (Observed) ve Gizli (Latent) Değişkenler

Verileri doğrudan elde edilen değişkenlere, gözlenen (observed) veya ölçülen değişkenler denir. Örneğin yaş, cinsiyet, gelir vb. değişkenlerin değerleri, doğrudan gözlenerek elde edilir. Verileri doğrudan elde edilemeyen değişkenlere gizli değişkenler (latent variables, unobserved variables) veya faktörler denir. Gizli değişkenler; motivasyon, davranış, iş tatmini, çevreye karşı tutum, zekâ, müzik yeteneği vb. örnekler verilebilir. Gizli değişkenler, gözlenebilen bir değişkene bağlanarak ölçülebilmektedir. Örneğin, iyi sınav sonuçları kişinin zeki olmasının bir göstergesi olabilir (Karagöz 2016: 949).

Yapısal eşitlik modelleri (YEM) gözlenen ve gözlenemeyen (gizli-latent) değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılan kapsamlı bir istatistiksel tekniktir. Gizli değişkenler YEM’in en önemli kavramlarından biridir ve araştırmacıların gerçekte ilgilendikleri zekâ, güdü, duygu, tutum gibi soyut kavramlara ya da psikolojik yapılara karşılık gelir. Bu yapılar ancak dolaylı olarak belirli davranışlar ya da göstergeler temelinde ölçülen değişkenler yardımıyla gözlenebilir. Psikoloji, sosyoloji, eğitim, ekonomi ve pazarlama gibi çoğu alanda asıl ilgilenilen kavramların doğrudan ölçülmesi bazen mümkün olmaz. Psikolojide, kişinin kendine bakış açısı ve motivasyon; sosyolojide, çaresizlik ve huzursuzluk; eğitimde sözlü yetenek ve eğiticinin beklentisi; ekonomi de ise davranışlar, müşteri memnuniyeti, kalitenin algılanışı gibi kavramlar gizli değişkenlere örnek olarak verilebilir. Sözü edilen gizli değişkenler gözlenemediği için doğrudan ölçülemezler. Bu yüzden, araştırmacı, gizli değişkeni işlemsel olarak tanımlamak için varsayılan yapı açısından gizli değişkeni gözlenebilir değişkenlerle ilişkilendirmek zorundadır. Yapısal eşitlik modellemesinde gözlenen değişkenler dikdörtgen, gizli değişkenler ve ölçüm hataları

(hata terimleri) elips ile gösterilirler (Cheng 2001; Reisinger ve Turner 1999; Sümer 2000; Akt. Yılmaz-Çelik-Ekiz 2006: 175-176).

2.1.2. Varyans, Kovaryans ve Korelasyon

Varyans, kovaryans ve korelasyon katsayıları, yapısal eşitlik modellemesinde önemli kavramlardır.

2.1.2.1. Varyans

Serideki terimlerin birbirinden veya ortalamadan ne kadar saptığı, varyans ile belirlenebilir. Diğer bir deyişle varyans, ortalama etrafındaki verilerin dağılımını (değişkenliğini) ölçer. Değişkenliği belirleme işlemi; terimlerin aritmetik ortalamadan farklarının (sapmalarının) kareli ortalaması alınarak yapılır. Serideki veriler interval (eşit aralıklı) veya ratio (rasyo, oranlı) ölçekli olmalıdır. Bir X rassal değişkeni için ana kütle ve örneklem varyansı sırasıyla aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\text{Var}(X) = \frac{\sum(x_i - \mu)^2}{N}, \quad \text{Var}(X) = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^2}{n}$$

N=Ana kütle hacmi, μ =Ana kütle ortalamasını, $i=1, 2, 3, \dots, N$

n=Örneklem hacmi, \bar{x} =Örneklem ortalaması, $i=1, 2, 3, \dots, n$

Varyansın karekökü alınarak bulunan standart sapma ana kütle ve örneklem için sırasıyla aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$s = \sqrt{\text{Var}(X)} = \sqrt{\frac{\sum(x_i - \mu)^2}{N}}, \quad s = \sqrt{\text{Var}(X)} = \sqrt{\frac{\sum(x_i - \bar{x})^2}{n}}$$

Standart sapma da, varyans gibi ortalama etrafındaki verilerin dağılımını (değişkenliğini) ölçer (Karagöz 2016: 955).

2.1.2.2. Kovaryans

Kovaryans iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi gösterir. İki değişken arasında ilişki pozitif ise kovaryans pozitif, negatif (ters yönlü) ise kovaryans negatif,

ilişki yoksa kovaryans sıfır demektir. Kovaryans $-\infty$ ile $+\infty$ arasında değer alır. Kovaryans iki değişken arasındaki ilişkinin standardize edilmemiş değerini verir. Kovaryans katsayısı -1 ile +1 arasında değişmez. X ve Y rassal değişkenleri için ana kütle ve örneklem kovaryansı sırasıyla aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\text{Kov}(X,Y) = \frac{\sum(x_i - \mu_x)(y_i - \mu_y)}{N}, \quad \text{Kov}(X,Y) = \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{n}$$

X ve Y rassal değişkenlerinin beklenen değerleri $E(X)$ ve $E(Y)$ olmak üzere, $E[(X - E(X))(Y - E(Y))]$ beklenen değeri de, X ve Y arasındaki kovaryansı verir ve

$$\begin{aligned} \text{Kov}(X,Y) &= E[(X - E(X))(Y - E(Y))] \\ &= E(XY) - E(X)E(Y) \end{aligned}$$

biçiminde gösterilir.

Eğer, X ve Y rassal değişkenleri bağımsız ise, $E(XY) = E(X)E(Y)$ olacağından, $\text{Kov}(X,Y) = E(XY) - E(X)E(Y) = E(X)E(Y) - E(X)E(Y) = 0$ olur. Fakat bunun tersi doğru değildir. Yani, kovaryansın sıfır olması, X ve Y rassal değişkenlerinin bağımsızlığını gerektirmez (Karagöz 2016: 955-956).

Varyans-kovaryans matrisinde (genellikle kovaryans matrisi olarak belirtilir), varyanslar temel köşegen üzerinde bulunur ve her biri kendisi ile bir değişkenin kovaryans değerini belirtir. Matris de köşegenin dışında kalan kısım ise kovaryansları oluşturmaktadır (Bayram 2013: 9)

2.1.2.3. Korelasyon

Kovaryans katsayısı, X ve Y değişkenlerinin standart sapmalarının çarpımlarına bölünerek korelasyon elde edilir. X ve Y rassal değişkenleri için korelasyon katsayısı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\rho(X,Y) = r = \frac{\text{Kov}(X,Y)}{\sqrt{V(X)}\sqrt{V(Y)}}$$

Kovaryans katsayısı, X ve Y değerlerinin büyüklüklerinden etkilendiğinden, bu dezavantajı gidermek için, kovaryans değeri, X ve Y değişkenlerinin standart

sapmalarının çarpımlarına bölünerek, korelasyon katsayısı elde edilir. Korelasyon katsayısı, iki sürekli değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini (şiddetini) belirler. Korelasyon katsayısı -1 ile $+1$ arasında değişir. Yani, $-1 \leq r \leq +1$ olur.

$r = +1$ ise noktaların tümü regresyon doğrusu veya eğrisi üzerindedir ve tam bir pozitif ilişki vardır. Yani; X artarken Y’de artıyor veya X azalırken Y’de azalıyor, yani, X ve Y beraber paralel hareket ediyorsa pozitif korelasyon var demektir.

$r = -1$ ise yine noktaların tümü regresyon doğrusu veya eğrisi üzerindedir ve tam bir negatif ilişki vardır. Yani; X artarken Y azalıyor veya X azalırken Y artıyorsa, X ve Y arasında negatif bir korelasyon var demektir.

$r = 0$ ise, X ve Y arasında korelasyon yoktur (Karagöz 2016: 956-957).

2.1.3. Yapısal Eşitlik Modellemesinin Varsayımları

Yapısal eşitlik modellemesinin varsayımları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Gözlenen değişkenler çok değişkenli normal dağılıma sahip olmalıdır. Nominal, ordinal veriler, serinin çoklu normal dağılmamasına sebep olur. Örneğin, Likert ölçeği kullanılan bir araştırmada, soruları cevaplayanların, belirli maddeleri çoğunlukla işaretlemeleri, serinin çoklu normal dağılmamasına sebep olur. Seri çoklu normal dağılmıyorsa, ki kare değeri büyük çıkacaktır. Ki kare değerinin büyük çıkması da analiz sonucunun önemli (anlamlı) çıkmasına neden olacaktır. Verilerin dağılımı çok değişkenli normal dağılıma uymuyorsa, seri aşırı değerlerden temizlenerek veya seriye transformasyonlar (üstel, logaritmik vb.) uygulanarak, verilerin dağılımının, çok değişkenli normal dağılıma uyması sağlanabilir (Karagöz 2016: 958).
- Gizli değişkenler, çok değişkenli normal dağılıma sahip olmalıdır. Modeldeki her bir bağımlı gizli değişken diğer gizli değişkenlerin her bir değeri ile normal dağılıma sahip olmalıdır. Bu varsayımın ihlalinde, parametrelerin ve standart hataların tahmininde bootstrap tahminlerinin kullanımı önerilmektedir (Bayram 2013: 49-50).

- Değişkenler arasındaki ilişki doğrusal olmalıdır. Yapısal eşitlik modellemesinde, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu kabul edilir. Gözlenen değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olup olmadığı grafiksel yöntemlerle belirlenebilir. Doğrusallığın ihlali durumunda, model uyum tahminleri ve standart hatalar yanlı (bias) olur. Doğrusallığın sağlanması için modeldeki değişkenlere transformasyonlar (üstel, logaritmik vb.) uygulanabilir (Karagöz 2016: 965).
- Seride aşırı (aykırı, outlier) değerler olmamalıdır.
- Her bir gizli değişkeni ölçmek için üç veya daha fazla gözlenen değişken olmalıdır.
- Hata terimleri arasında korelasyon olmamalıdır. Regresyonda olduğu gibi hata terimlerinin korelasyonsuz olduğu varsayılır. Eğer modelde varsa ve araştırmacı tarafından açıkça belirtilmiş ise, yapısal eşitlik modellerinde hata terimleri arasına korelasyon konulabilir (Bayram 2013: 50).
- Değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olmamalıdır.
- Genellikle araştırmalarda 250-500 arasında örneklem hacminin kullanılmaktadır.

2.2. Yapısal Eşitlik Modelleri

Yapısal eşitlik modelleri

- Yol analizi modelleri,
- Doğrulayıcı faktör analizi modelleri,
- Yapısal eşitlik (regresyon) modelleri,
- Gizli büyüme eğrisi modelleri

olmak üzere dört başlık altında incelenebilir.

2.2.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Modelleri

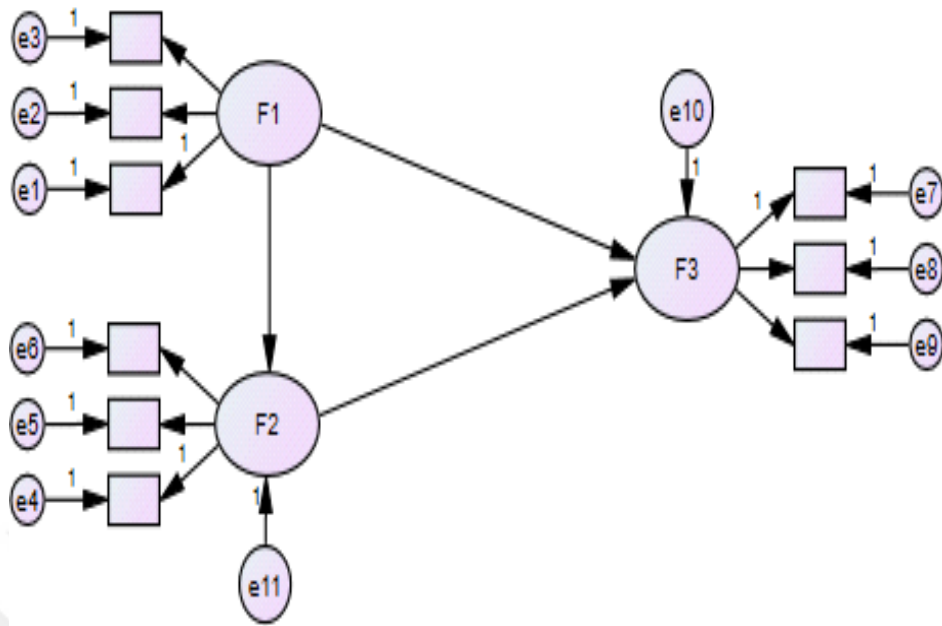
Doğrulayıcı faktör analizi modelleri genellikle gözlenen bazı değişkenlerin bir gizli değişkeni oluşturup oluşturmadığının ya da birçok gizli değişken arasında tanımlanan ilişkilerin var olup olmadığının testi için kullanılır. Modeldeki her bir gizli değişken, bir grup gözlenen değişken tarafından ölçülmektedir. Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi modellerinde, bir değişkenin diğerini etkilemesi değil, değişkenler arasındaki ilişki önemlidir. Bu nedenle gizli değişkenler arasındaki ilişki, çift yönlüdür (Meydan-Şeşen 2015: 14).

2.2.2. Yol Analizi Modelleri

Path analizi; değişkenler arası ilişkiyi göstermesi için path diyagramının oluşturulması, doğrusal ilişkinin miktarının ve yönünün belirlenmesi, ilişkinin etkilerinin (doğrudan ve dolaylı) ayrıştırılması ve bu ilişkilerin yorumlanması aşamalarını içerir (Alpar 2011: 758).

2.2.3. Yapısal Regresyon Modelleri (Structural Regression Models)

Yapısal regresyon modelleri ile doğrulayıcı faktör analizi modelleri arasındaki temel fark, gizli değişkenler arasında, çift yönlü ilişki yerine, yol analizi etkilerinin (gizli regresyon etkilerinin) bulunmasıdır. Bu tür modeller, gizli değişkenler arasındaki etkileşim bilinmiyorsa, bu etkileşimin ortaya çıkarılması amacıyla kullanılmaktadır (Karagöz 2016:965).

Şekil 2.1: Yapısal Eşitlik Modeli

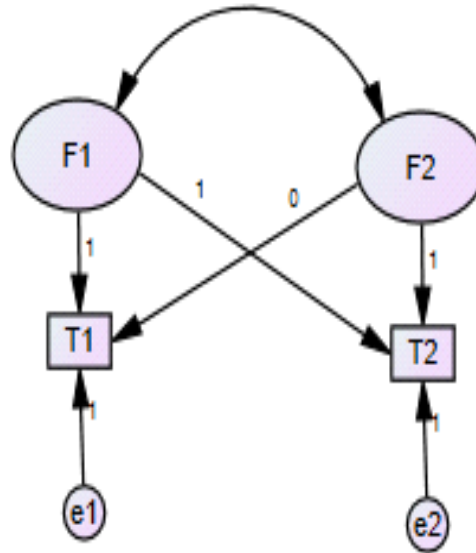
Yukarıdaki modelde gözlenen değişkenlere giden tek yönlü oklar hata terimini göstermektedir (e1, e2, ...e9). Ayrıca F2 gizli değişkeninin üzerindeki e11 hata terimi, F2'nin tahminindeki hatanın etkisini ve F3 gizli değişkeninin üzerindeki e10 hata terimi de, F3'ün tahminindeki hatanın etkisini göstermektedir (Karagöz 2016:965).

AMOS ile analiz edilebilecek YEM modellerinden biri de yapısal regresyon modelleridir. Birinci bölümde açıklandığı gibi yapısal regresyon modelleri aynı anda doğrulayıcı faktör analizi modellerini ve yol analizini de içermektedir. Bu modeller gözlenen ve gizli değişkenleri aynı anda içerebilen modellerdir. Bu tür modeller, aralarındaki etkileşim bilinmeyen gizli değişkenlerin ilişkilerinin keşfedilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Meydan-Şeşen 2015: 121).

2.2.4. Gizli Büyüme Eğrisi Modelleri (Latent Growth Curve Models)

Bu modeller bir gizli değişkende zaman içerisinde oluşan değişimi ortaya koyan modellerdir. Bu modellerin odaklandığı veri, gizli değişkenin zaman içerisinde değiştiği bir veri setidir (örneğin enflasyon rakamları, büyüme oranları, bireyin 100 metre koşu derecesi vb.) ve araştırmacıya ya bir faktördeki zamansal değişimi ya da bir faktörün zaman içerisinde takip ettiği zaman serisi içerisindeki benzerlikleri araştırma imkânı sunar. Ancak, tahmin edileceği gibi bu tür bir modelin kurulabilmesi için uzun süreli,

zamansal veri toplanması gerekir. Aşağıdaki şekilde iki faktörlü bir büyüme modeli örnek olarak verilmiştir. Modelde görüleceği gibi faktörler, zaman içerisinde değişmekte, belli bir yol izlemektedirler (Meydan-Şeşen 2015: 16-17).

Şekil 2.2: İki Faktörlü Büyüme Modeli

2.3. Yapısal Eşitlik Modellemesinde Süreç

Yapısal eşitlik modellemesinde işlem süreci, altı adımda yapılabilir. Bu bölümde, modelleme sürecindeki adımlar sırasıyla anlatılacaktır.

Bir modelin oluşturulması demek, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerini tanımlayan bir yapının ortaya konulmasını demektir. Model oluşturma sürecinde, değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde korelasyon ve açıklayıcı faktör analizi sonuçlarından faydalanmak önemlidir.

Bir yapısal eşitlik modelinin oluşturulmasında aşağıdaki süreç takip edilebilir(Karagöz 2016:966-967).

1) Teorinin Oluşturulması: Model oluşturmada, ilk ve en önemli adım teorinin ortaya konulması ve ayrıntılı olarak incelenmesi gereklidir. Çünkü teori, modelin çıkış noktasıdır.

2) Modelin Belirlenmesi (Model Specification) ve Çizimi: Teori oluşturulduktan sonra, teori doğrultusunda model belirlenerek, modelin çizimi gerçekleştirilir.

3) Örneklemin Belirlenmesi ve Verilerin Elde Edilmesi: Modelin test edileceği örneklem belirlenir ve veriler toplanır.

4) Modelin Test Edilmesi: Elde edilen verilerle modelin doğru olup olmadığını belirleyebilmek için analiz yapılır. Analiz, araştırmanın amacına uygun olarak doğrulayıcı faktör analizi, yol analizi, yapısal regresyon analizi ya da değişim modeli ile yapılır.

5) Uyum İyiliği İndeksleri İncelenir: Analiz sonucunda bulunan uyum iyiliği indeksleri değerlendirilerek, modelin uyumlu olup olmadığı belirlenmeye çalışılır.

6) Modelin modifikasyonu: Model uyumlu değilse, model üzerinde değişiklikler yapılır.

Yapısal eşitlik modellemesi süreci için gerekli olan altı adımdan bir kısmı bilindiği için modelin belirlenmesi, modelin testi ve uyumun değerlendirilmesi ve model modifikasyonu üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Modelin Belirlenmesi (Model Specification) ve Çizimi

Yapısal eşitlik modellemesinde teori, ayrıntılı olarak incelendikten sonra, teorinin doğrultusunda model belirlenerek, modelin çizimi ve tanımlanması yapılır. Modeldeki değişkenlere ait tüm parametreler tanımlanır. Modelde yer alacak tüm değişkenler ve ilişkiler belirlenir. Modeldeki tüm ilişkiler doğrusal varsayılır. Bu modeller, literatürdeki kuramsal ilişkileri göz önüne alarak, değişkenler arasında hipotezlerin oluşturulduğu modellerdir. Belirlenen bu ilişkiler AMOS programındaki boş sayfa üzerine çizilir(Karagöz 2016:967).

2.3.2. Modelin Test Edilmesi

Yapısal eşitlik modellemesinde, veriler üzerinden parametreler hesaplanırken, modelle veri arasında bir hata (artık) olduğundan

Veri = Model + Hata, eşitliği kullanılır. Bu eşitlikte veri, ana kütlede elde edilmiş gözlenen değişkenlerin ölçüm değerleridir. Model ise gözlenen değişkenlerin gizli değişkenlerle bağlı olduğu yapıdır. Modeldeki gizli değişkenler, birbirleriyle de bağlanabilirler ve bu bağlanmalar (ilişkiler) çift yönlü de olabilir. Ayrıca her bir gözlenen değişkene bir hata terimi ve üzerinde etki tanımlanan her bir gizli değişkene de artık hatası terimi eklenir. Yapısal eşitlik modellemesinde, modelin test edilmesi, uyum indeksleri ile yapılmaktadır. Uyum testleri genellikle, teorik olarak belirtilen modelin kovaryans matrisi ile örneklem kovaryans matrisinin karşılaştırılması esasına dayanır. Bu iki matris arasındaki farkın fazla olması (matrislerin birbirine benzememesi), verinin teorik modele uygun olmadığını, matrisler arasındaki farkın az olması ise, verinin teorik modele uygun olduğunu gösterir(Karagöz 2016:967-968).

Modelin test edilmesiyle elde edilen uyum indeksleri model ile veri arasında uyum olduğunu gösteriyorsa, yapısal olarak oluşturulan hipotezler kabul edilmekte; uyum indeksleri böyle bir uyumun var olmadığını ortaya koyuyorsa hipotezler reddedilmektedir (Meydan-Şeşen 2015: 5).

2.3.3. Uyum İndeksleri

Önceden belirlenen modellerin (predefined), veriyi ne kadar iyi açıkladığı uyum istatistikleri ile belirlenir. Modellerin uyumunu test eden birden fazla uyum istatistiği (fit statistic) vardır. Bu uyum istatistikleri, ileri sürülen modellerin parametreleri ile örnek verilerden elde edilen istatistiklerin uygunluğunu test etmektedirler. Eğer model verilere uymuyorsa reddedilir. İleri sürülen model reddedilemiyorsa model gözlenen verilerin altında yatan nedensel yapıyı açıklama yeteneğine sahiptir (Özdamar 2010: 251-252).

Yapısal eşitlik modellemesinin kullanımının öncelikli amacı; teorik modellerin test edilmesidir. Bir teorik modelin istatistiksel anlamlılığı, aşağıdaki kriterlerle belirlenmeye çalışılır(Karagöz 2016:968-969).

1) Genel uyumun belirlenmesinde ki-kare testinin anlamlı (önemli) olmayan değeri dikkate alınır. Bu değer ana kütle kovaryans matrisinin modelden üretilen kovaryans matrisine eşit olduğunu gösterir.

2) Modeldeki yolların anlamlılığı (önemliliği) için tahmin edilen her bir parametrenin p değerlerine bakılır. %5 veya %1'den küçük p değerleri, yolların anlamlılığını gösterir. Parametre tahmininde pozitif değerler aynı yönlü ilişkiyi, negatif değerler ise ters yönlü ilişki var demektir.

3) Yapısal eşitlik modellemesinde uyum ölçüleri üç farklı model için verilir:

a) Test edilen model: Varsayılan (default model) modeldir

b) Doymuş model: parametrelerin maksimum sayısı ile oluşturulan, modeldeki tüm yolların bulunduğu modeldir (saturated model).

c) Bağımsız model: Modelde yolların olmaması, yani gözlenen değişkenler arasında korelasyon olmaması durumudur (independence model).

Doymuş model en iyi, bağımsız model ise en kötü modeldir. Sıfıra yakın ki-kare değeri mükemmel bir uyumu verir. Bu durum teorik olarak belirtilen modelin kovaryansı ile örneklem kovaryans matrisi arasında fark olmadığını göstermektedir. İki kovaryans matrisi arasındaki fark kalıntı matrisini içerir. Ki-kare değerinin sıfıra yakın, yani anlamsız olması, kalıntı matrisindeki kalıntı değerlerinin de sıfıra yakın olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum, teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Bu yüzden teorik olarak belirtilen modelin kovaryans matrisi ile örneklem kovaryans matrisi arasında az bir fark vardır (Bayram 2013. 70-71).

Bir modelin veri ile uyumlu olup olmadığı uyum indeksleri değerlendirilerek yapılır. Bu konuda indekslerin anlamları, temel özellikleri ve kabul edilebilir değerleri verilecektir.

2.3.3.1. Modelin Genel Uyumu

Ki-kare testi ile modelin genel uyumuna bakılır. Model uyumunun belirlenmesinde, başlangıç uyum indeksi olarak ki-kare uyum iyiliği indeksine (chi-square goodness of fit) bakılır. Ki-kare testi veriyle model arasındaki uyumun testidir. Yani ki-kare, oluşturulan model ile gözlem değişkenlerine ait kovaryans yapısında ortaya çıkan modelin farklı olup olmadığı hipotezini test eder. En basit anlamıyla örneğe ait kovaryans matrisi ile modele ilişkin tahmini (implied) kovaryans matrisi

arasındaki uyum test edilir. Ki karenin anlamlı olmaması ve $\chi^2/sd \leq 3$ (bazı araştırmacılara göre $\chi^2/sd \leq 5$) olması modelin uyumluluğunu gösterir. Ki-kare anlamlı dahi olsa, $\chi^2/sd \leq 3$ olması, modelin genel uyumunun kabul edilebilir olduğunu gösterir. χ^2/sd , AMOS çıktısında CMIN/DF biçiminde ifade edilmektedir. Ki kare testi “gözlenen kovaryans matrisi ile faktör kovaryans matrisi arasında fark yoktur” hipotezini test eder. Ki kare testi örnek hacmine aşırı duyarlı bir testtir. Eğer önemli bir sonuç ortaya çıkmışsa, bu sonucun örnek hacminin küçük olmasından mı, yoksa gerçekten modelin uyumsuz olmasından mı ortaya çıktığı diğer uygunluk indeksleri ile denetlenmelidir (Karagöz 2016:969).

2.3.3.2. Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri (Comparative Fit Indices)

a) Normleştirilmiş Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI): Test edilen modelin ki-kare değeri, bağımsız modelin ki-kare değerine bölünürse, NFI değeri bulunur. NFI değeri 0 ile 1 arası değişmekle birlikte, özellikle çapraz tahminleme ve verinin küçük örneklemeli olması durumunda iyi uyum gösteren bir modelin reddedilmesine yol açabilir, NFI,

$$NFI = \frac{\chi_b^2 - \chi_m^2}{\chi_b^2}$$

biçiminde formüle edilir. NFI değeri 0,90 üzeri ise kabul edilebilir; 0,95 ve üzeri ise mükemmel uyumu gösterir (Karagöz 2016:969).

b) Tucker-Lewis İndeksi (TLI)

Normalleştirilmiş Uyum İndeksine (NFI) modelin serbestlik derecesi ilave edildiğinde, Tucker-Lewis İndeksi elde edilir. Böyle bir düzenleme ile elde edilen TLI, örneklem sayısının etkisini azaltır ve iyi uyum gösteren küçük örneklemeli modellerin reddedilmesini engeller. TLI,

$$TLI = \frac{\chi_b^2/sd_b - \chi_m^2/sd_m}{\chi_b^2/sd_b} - 1$$

biçiminde formüle edilir. TLI normalde 0 ile 1 arasında değer almakla birlikte bazen 1'in üzerinde de değerler alabilir. Yüksek TLI değeri iyi uyumu gösterir. TLI değeri 0,90 üzeri ise iyi; 0,95 ve üzeri ise mükemmel uyumu

gösterir. TLI indeksi, literatürde Non-Normed Fit Index (NNFI) olarak da geçmektedir(Karagöz 2016:970).

c) Artırmalı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI)

Artırmalı uyum indeksi (IFI), TLI indeksinin geniş değişkenliğinin ortaya çıkardığı problemleri ortadan kaldırmak için geliştirilmiştir. Tucker-Lewis İndeksinden farkı, indeksin hesaplanmasında serbestlik derecesi hesaba katılmaz. IFI değeri 0,90 üzeri ise iyi uyumu, 0,95 ve üzeri ise mükemmel uyumu gösterir(Karagöz 2016:970).

d) Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI)

NFI değerinin altında, NNFI de değerinin üstünde tahmin ettiğinden, CFI en fazla kullanılan indekstir. CFI değeri 1'den büyük çıkarsa 1 gibi değerlendirilir ve 0'dan küçük çıkarsa sıfır gibi değerlendirilir. 1'den daha az çıktığı durumda bile, TLI değerinden daha büyük değere sahiptir. CFI, 0-1 arası değişen değerler alır. 0,95 ve 0,97 arası değerler kabul edilir uyumu gösterir ve daha yüksek CFI' ya sahip modelin daha güçlü uyum içinde olduğunu vurgular. Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), 0-1 arasında değerler alır. CFI, örneklemin küçüklüğünden, NFI ve TLI indekslerinden daha az etkilenir. CFI,

$$CFI = 1 - \frac{\chi_m^2 - sd_m}{\chi_b^2 - sd_b - 1}$$

biçiminde formüle edilir. CFI değeri 0,95 ve üzeri ise iyi uyumu, 0,97 ve üzeri ise mükemmel uyumu gösterir(Karagöz 2016:970).

e) Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Ortalama Square Error of Approximation, RMSEA)

RMSEA örneklem sayısından aşırı etkilendiğinden, küçük örneklemeli modellerde (örneklem sayısı 250'den az) RMSEA tercih edilmemelidir. Çünkü bu durumda, gerçekte kabul edilmesi gereken bir modeli reddine sebep olmaktadır. RMSEA,

$$RMSEA = \sqrt{(\chi^2 / sd -) / N - 1}$$

biçiminde formüle edilir. RMSEA 0-1 arasında değer alır. RMSEA değeri 0,08 ve daha küçük ise kabul edilebilir uyumu, 0,05'e eşit veya küçük ise mükemmel uyumu gösterir(Karagöz 2016:971).

2.3.3.3. Mutlak Uyum İndeksleri

a) İyilik Uyum İndeksi (Goodness Of Fit Index, GFI)

GFI, model ile açıklanabilen varyans ve kovaryansın nispi miktarıyla ilgili bir ölçüdür. Yani, modelin örneklemdaki varyans kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösterir ve modelin açıkladığı örneklem varyansı olarak da kabul edilir. Regresyon konusundaki R2 değerine benzer. 0-1 arasında değerler alır. GFI değeri 0,85'in üstünde ise kabul edilebilir uyumu, 0,90 ve üzeri ise iyi uyumu gösterir. GFI,

$$GFI = 1 - (\chi_m^2 / \chi_b^2)$$

biçiminde formüle edilir(Karagöz 2016:971).

b) Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjustment Goodness of Fit Index-AGFI)

AGFI, örneklem genişliği göz önüne alınarak düzeltilmiş GFI değeridir. Örneklem büyük olduğu durumlarda AGFI, GFI'den daha temsili bir uyum indeksidir. 0-1 arasında değer alır. AGFI değeri 0,90 ve üzeri ise iyi uyumu gösterir. GFI,

$$AGFI = 1 - \frac{p(p+1)(1-GFI)}{p(p+1)-2q_2}$$

biçiminde formüle edilir(Karagöz 2016:971).

2.3.3.4. Koruyucu Uyum İndeksleri

NFI ve GFI indeksleri düzenlenerek, Sıkı Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Parsimony Normed Fit Index, PNFI) ve Sıkı İyilik Uyum İndeksi (Parsimony Goodness of Fit Index, PGFI) indeksleri elde edilmiştir. Her iki indeks de 0-1 arasında değerler alırlar ve indeks değerlerinin 1'e yakın olması iyi uyumu gösterir(Karagöz 2016:972).

2.3.3.5. Artık Temelli Uyum İndeksi

a) Ortalama Hataların (Kalıntıların) Karekökü (Root Ortalama Square Residual, RMR)

Ortalama hataların karekökü (RMR); korelasyonlar arasındaki farkların karelerinin aritmetik ortalamasının karekökü olarak tanımlanır (Meydan-Şeşen 2015: 35). RMR, 0-1 arasında değer alır. RMR değeri sıfıra yaklaştıkça modelin de uyumu artar. RMR değeri 0,08 ve daha küçük ise kabul edilebilir uyumu, 0,05'e eşit veya küçük ise mükemmel uyumu gösterir(Karagöz 2016:972).

b) Standardize Edilmiş Ortalama Hataların (Kalıntıların) Karekökü (Standardized Root Ortalama Square Residual, SRMR):

Standardize edilmiş kalıntıların ortalama karekökü; gözlenen kovaryans ile tahmin edilen kovaryans arasındaki standardize edilmiş farktır. SRMR değerinin sıfıra yakın olması mükemmel uyumu gösterir. 0,05'in altındaki değerler de iyi uyumu gösterir. SRMR,

$$SRMR = \sqrt{2/p(p+1) \sum_{i \leq j} [s_{ij} - \sigma_{ij}(\hat{\theta})]^2 / s_{ii} s_{jj}}$$

biçiminde formüle edilir(Karagöz 2016:972).

2.3.3.6. Model Karşılaştırma Uyum İndeksleri

a) Akaike Bilgi Kriteri (Akaike Information Criterion, AIC)

AIC, parametre tahminleme sayısının düzenlenmesi için geliştirilmiş olup, analizde kullanılan veriler ile gerçeğe en yakın modeli seçmeyi hedefler. Karşılaştırılan modeller içerisinde, AIC indeks değeri en küçük olan model, gerçeğe en yakın modeldir. AIC serbestlik derecesini hesaplamaya dahil etmekle birlikte, örneklem büyüklüğünü dikkate almaz. Standardize edilemez ve model için yorumlanamaz. k, modeldeki değişkenlerin sayısı, sd ise modelin serbestlik derecesini göstermek üzere AIC,

$$AIC = \chi^2 + k(k-1) - 2sd$$

biçiminde formüle edilir (Karagöz 2016:973-974).

b) Tutarlı Akaike Bilgi Kriteri (Consistent Akaike Information Criterion, CAIC)

CAIC, AIC gibi model karşılaştırması yapmak için geliştirilmiştir. AIC'nin aksine örneklem hacmini hesaplamaya dahil eder. Küçük değerleri daha iyi uyumu gösterir. CAIC, örneklem sayısının, sonsuza doğru gitme eğiliminde olduğu varsayımına göre hesaplanır. AIC'de olduğu gibi, karşılaştırılan modeller içerisinde, CAIC indeks değeri en küçük olan model, gerçeğe en yakın modeldir. CAIC,

$$CAIC = \chi^2 + [k(k - 1)/2 - sd][\ln(N)]$$

biçiminde formüle edilir(Karagöz 2016:974).

c) Beklenen Çapraz Doğrulama İndeksi (Expected Cross Validation Index, ECVI)

Beklenen çapraz doğrulama indeksi (ECVI) de, AIC gibi modeller arası karşılaştırma maksadıyla kullanılan bir indekstir. AIC indeksi istatistiksel hesaplama sonucu türetilen bir indeks iken; ECVI, eldeki modelle, bu modele benzer sayıdaki bir örneklem sayısına sahip beklenen modelin kovaryans matrisleri arasındaki uyumsuzluk temelinde hesaplanmaktadır. Dolayısıyla ECVI, kalibre edilmiş bir modelle eldeki modeli karşılaştıran bir indekstir. Karşılaştırılan birçok model içerisinde en küçük ECVI indeks değerine sahip olan modelin, gerçeğe en yakın model olduğu söylenebilir (Meydan-Şeşen 2015: 36).

Aşağıda Tablo 2.1'de, uyum değerleri özetlenmiştir.

Tablo 2.1: Model Karşılaştırma Uyum Değerleri

Model Uyum Kriteri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2 Uyum testi	$0,05 < p \leq 1$	$0,01 < p \leq 0,05$
CMIN/SD	$\chi^2 / sd \leq 3$	$\chi^2 / sd \leq 5$
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri		
NFI	$0,95 \leq NFI$	$0,90 \leq NFI$
TLI (NNFI)	$0,95 \leq NNFI$	$0,90 \leq NNFI$
IFI	$0,95 \leq IFI$	$0,90 \leq IFI$

CFI	$0,97 \leq CFI$	$0,95 \leq CFI$
RMSEA	$RMSEA \leq 0,05$	$RMSEA \leq 0,08$
Mutlak Uyum İndeksleri		
GFI	$0,90 \leq GFI$	$0,85 \leq GFI$
AGFI	$0,90 \leq GFI$	$0,85 \leq GFI$
Koruyucu Uyum İndeksleri		
PNFI	$0,95 \leq PNFI$	-
PGFI	$0,95 \leq PGFI$	-
Artık Temelli Uyum İndeksleri		
RMR	$0 < RMR \leq 0,05$	$0 < RMR \leq 0,08$
SRMR	$0 < SRMR \leq 0,05$	$0 < SRMR \leq 0,08$
Model Karşılaştırma Uyum İndeksleri		
AIC	AIC indeks değeri en küçük olan model	
CAIC	CAIC indeks değeri en küçük olan model	
ECVI	ECVI indeks değeri en küçük olan model	

Analizlerde hangi uyum indekslerinin değerlendirileceğine dair kesinlik yoktur. Bununla birlikte genel olarak ki-kare, CMIN/DF, CFI, GFI, RMSEA vb. indeksi değerleri verilmektedir (Karagöz 2016:975).

2.3.4. Model Modifikasyonu (Modification Indices)

Kurulan model için yapılan analiz sonucunda uyum indekslerine göre, uyum yeterli değilse, kuramsal ilişkilere bağlı kalınarak, modelin uyumunu iyileştirmek için modifikasyon yapılabilir. Modifikasyonlar modelde orijinal olarak öngörülemeyen, ancak ilgili düzenlemenin yapılmasıyla modelde kazanılacak ki-kare miktarını gösterir. Modifikasyon, gözlenen ve gizli değişkenler arasında yeni bağlantıların oluşturulması, değişkenlerin modelden çıkarılması, değişkenler arasında uygun görülen hata kovaryanslarının eklenmesi vb. durumları içerir. Uyum indekslerini düzeltmek amacıyla, modifikasyonla yapılan her birleştirme, başlangıçta tasarlanan modelin değiştirilmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla, modelde yapılacak her bir düzeltme, mutlaka kuramsal bir gerekçeye dayanmalıdır. Örneğin, kuramsal yapıya uygunluk açısından aynı faktöre ait maddelerin hata terimleri ilişkilendirilebilir. Uyum indekslerini düzeltmek için, modele uymayacak biçimde, değişkenlerin birbirleriyle

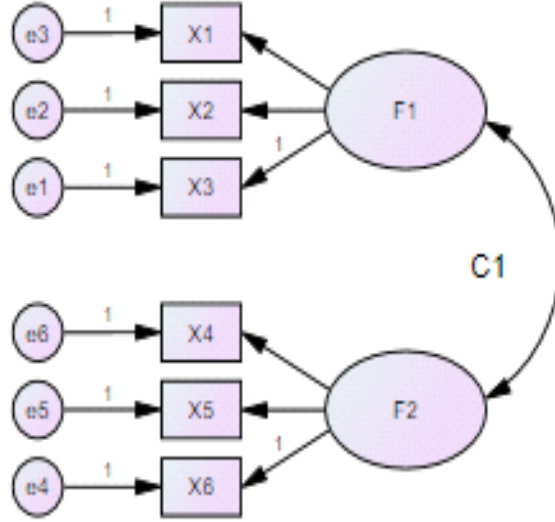
ilişkilendirilmesi, aslında hiç olmayacak bir modelin test edilmesine sebep olacaktır. Özellikle, iki ayrı gizli değişkene ait gözlenen değişkenler ilişkilendirilmemelidir. Eğer analiz sonucunda modifikasyon indeksi görülmez ise, eşik değerini aşan hiç bir değer yok demektir (Karagöz 2016:976).

Modifikasyon indeksinin (MI) regresyon ağırlıkları çapraz yükleri göstermektedir. Bir gösterge değişkenin model üzerinde ait olmadığı gizil değişken ile yüksek bir regresyon katsayısı (çapraz yükü), bu göstergenin ilişkili olduğu gizil değişken üzerinde yüklendiğini göstermekte ve ilgili göstergenin hipotez edilen gizil değişken üzerinde yanlış spesifikasyonunu da açıklamaktır (Byrne, 2010, Akt. Bayram 2013: 61). Bu durum açımlayıcı faktör analizindeki gibi bir değişkenin birkaç faktör üzerinde yüklenmesine benzemektedir (Bayram 2013: 61)

2.4. Doğrulayıcı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis)

Doğrulayıcı faktör analizi; önceden oluşturulan bir model aracılığıyla gözlenen değişkenlerden yola çıkarak gizli değişken (faktör) oluşturmaya yönelik bir işlemdir. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılmakta veya önceden belirlenmiş bir yapının doğrulanmasını amaçlamaktadır. Çok sayıda gözlenen veya ölçülen değişken tarafından temsil edilen gizli yapıları içeren, çok değişkenli istatistiksel analizleri tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen faktörlerin, hipotez ile belirlenen faktör yapılarına uygunluğunu test etmek üzere yararlanılan faktör analizidir. Açımlayıcı faktör analizi, hangi değişken gruplarının hangi faktör ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu test etmek için kullanılırken, belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilip edilmediğinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizinden faydalanılır (Aytaç- Öngen 2010: 16).

Aşağıdaki modelde iki gizli değişken ve bu değişkenleri ölçen üçer tane gözlenen değişkeninin bulunduğu, doğrulayıcı faktör analizi örneği verilmiştir.

Şekil 2.3: Doğrulayıcı Faktör Analizi Örneği

C_1 : Gizli değişkenler arasındaki ilişkiyi gösterir.

F_i : Gizli değişkenleri gösterir.

X_i : Gözlenen değişkenleri gösterir.

e_i : Her bir gözlenen değişkenin ölçüm hatasıdır

Tek yönlü oklar: Faktör yükleri veya gizli değişkenden gözlenen değişkene regresyon katsayılarıdır.

Çift yönlü oklar: Gizli değişkenler arasındaki kovaryansı gösterir.

1 Değeri: Değişkenin, ilgili gözlenen değişkene ölçeklendiğini gösterir.

2.4.1. Açımlayıcı (AFA) ve Doğrulayıcı (DFA) Faktör Analizlerinin Karşılaştırılması

Açımlayıcı (exploratory) faktör analizi; birçok sayıda bulunan değişkenleri, belli başlı gruplara bölerek, grupların kendi arasındaki ilişkisini minimize, her bir gruba ait değişkenler arasındaki ilişkiyi de maksimize ederek, grupları yeni değişkenler şeklinde tanımlayan bir analiz çeşididir. Oluşturulan bu yeni değişkenler de faktör olarak adlandırılır. Faktör analizi, birçok sayıda bulunan değişkenler arasındaki ilişkilere

dayanarak, her biri bir diğ erinden bağımsız, daha anlamlı, daha az sayıda ve özet bir biçimde yeni değışkenler oluşturulmasını gerçekleştirmiş olur. Var olduğu bilinmekle birlikte doğrudan gözlem yaparak belirlenemeyen, gizli boyutları açığa çıkarmak ve çok daha fazla sayıdaki veri setlerini indirgeyerek basitleştirmeyi gaye edinir (Karagöz 2015: 661). Faktör analizi ile değışkenlerin sayısı azalmaya ve değışkenler arası ilişkilerden faydalanılarak yeni yapılar ortaya çıkartmaya çalışılır.

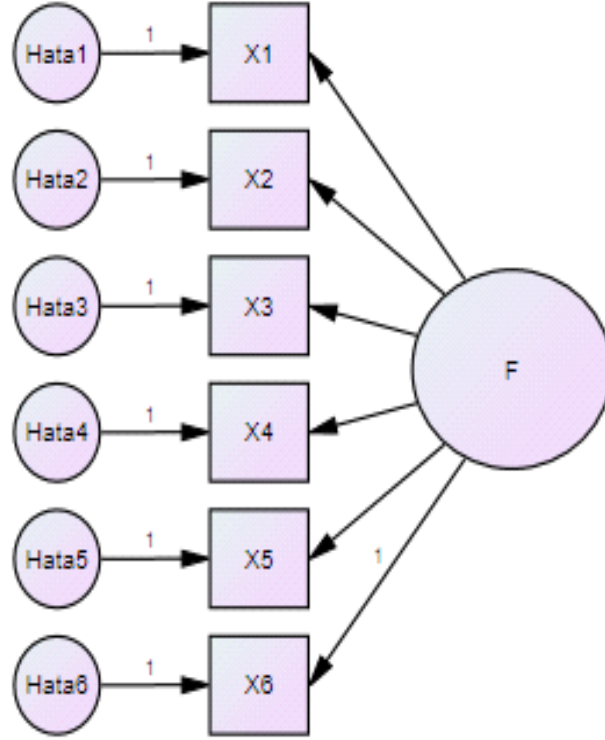
Açımlayıcı faktör analizinde, değışkenler arası ilişkilerden faydalanılarak faktörler ortaya çıkarılırken, doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizinde, oluşturulmuş faktörlerin doğruluğu test edilir. Yani, doğrulayıcı faktör analizi; açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktörler ile değışkenler arasında yeterli düzeyde ilişki olup olmadığı, faktörler birbirinden bağımsız olup olmadığı, belirlenen faktörlerin orijinal yapıyı açıklamakta yeterli olup olmadığı, değışkenler faktörler arasında doğru ilişki kurulup kurulmadığı test edilir. Açımlayıcı (keşfedici, exploratory) faktör analiz ile değışkenler arasındaki ilişkiler göz önüne alınarak faktörler belirlenir. Doğrulayıcı faktör analizinde ise değışkenler arasındaki ilişkiler, daha önce belirlenmiş bir model ya da hipotez ile test edilir. Açımlayıcı faktör analizi, yeni oluşturulan ölçeklerin güvenilirliğini ve yapı geçerliğini test eder. Ölçekteki gözlenen değışkenler arasındaki ilişkilerden faydalanarak, gözlenemeyen daha az faktörle ifade edilen bir yapıya ulaşmayı amaçlamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ise daha önce ortaya çıkarılmış yapıların, araştırmanın yapıldığı örnekleme de benzer olup olmadığını test eder (Karagöz 2016:1002). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri için aşağıdaki karşılaştırmalar

2.4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizinde Modeller

Doğrulayıcı faktör analizinde modeller; birinci düzey tek faktörlü model, birinci düzey çok faktörlü model, ikinci düzey çok faktörlü (gizli değışkenli) model, ilişkisiz model incelenecektir.

2.4.2.1. Birinci Düzey Tek Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model

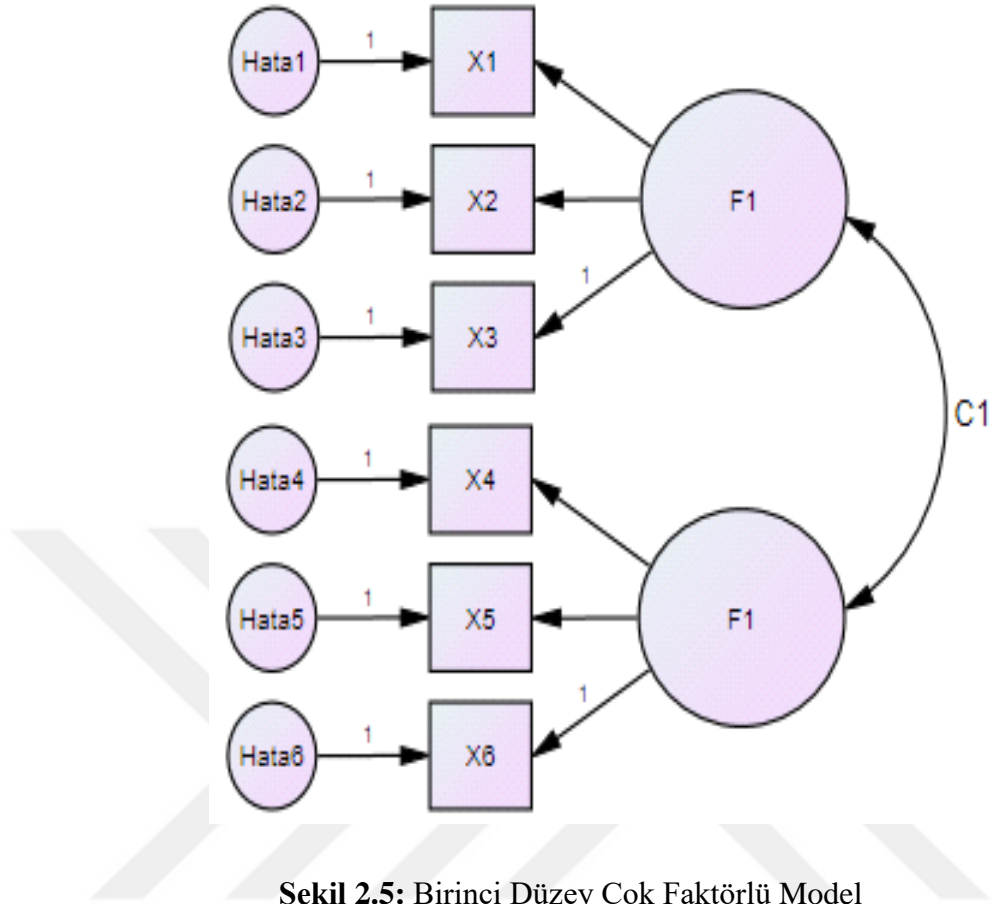
Birinci düzey tek faktörlü model; bütün gözlenen değişkenlerin, tek faktör altında toplandığı modeldir. Aşağıdaki modelde bir gizli değişken (F) ve bu değişkenleri ölçen altı tane gözlenen değişkeninin bulunduğu model örneği verilmiştir.

Şekil 2.4: Birinci Düzey Tek Faktörlü Model

2.4.2.2. Birinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model:

Birinci düzey çok faktörlü model; gözlenen değişkenlerin birden fazla, birbiriyle bağlantısız faktör altında toplandığı modeldir. Bu modeller, teorik olarak belirlenmiş veya açıklayıcı faktör analiziyle elde edilmiş modeller olabilir. Her iki durumda doğrulayıcı faktör analizi ile test edilebilir. Aşağıdaki modelde iki gizli değişken ve bu değişkenleri ölçen üçer tane gözlenen değişkeninin bulunduğu, doğrulayıcı faktör analizi örneği verilmiştir.

C_1 : Gizli değişkenler arasındaki ilişkiyi gösterir.

F_i : Gizli değişkenleri gösterir.

X_i : Gözlenen değişkenleri gösterir.

Hata (e_i): Her bir gözlenen değişken bakımından ölçüm hatasıdır

Tek yönlü oklar: Gizil değişken veya faktör yüklerinden gözlenen değişkene doğru regresyon katsayılarıdır.

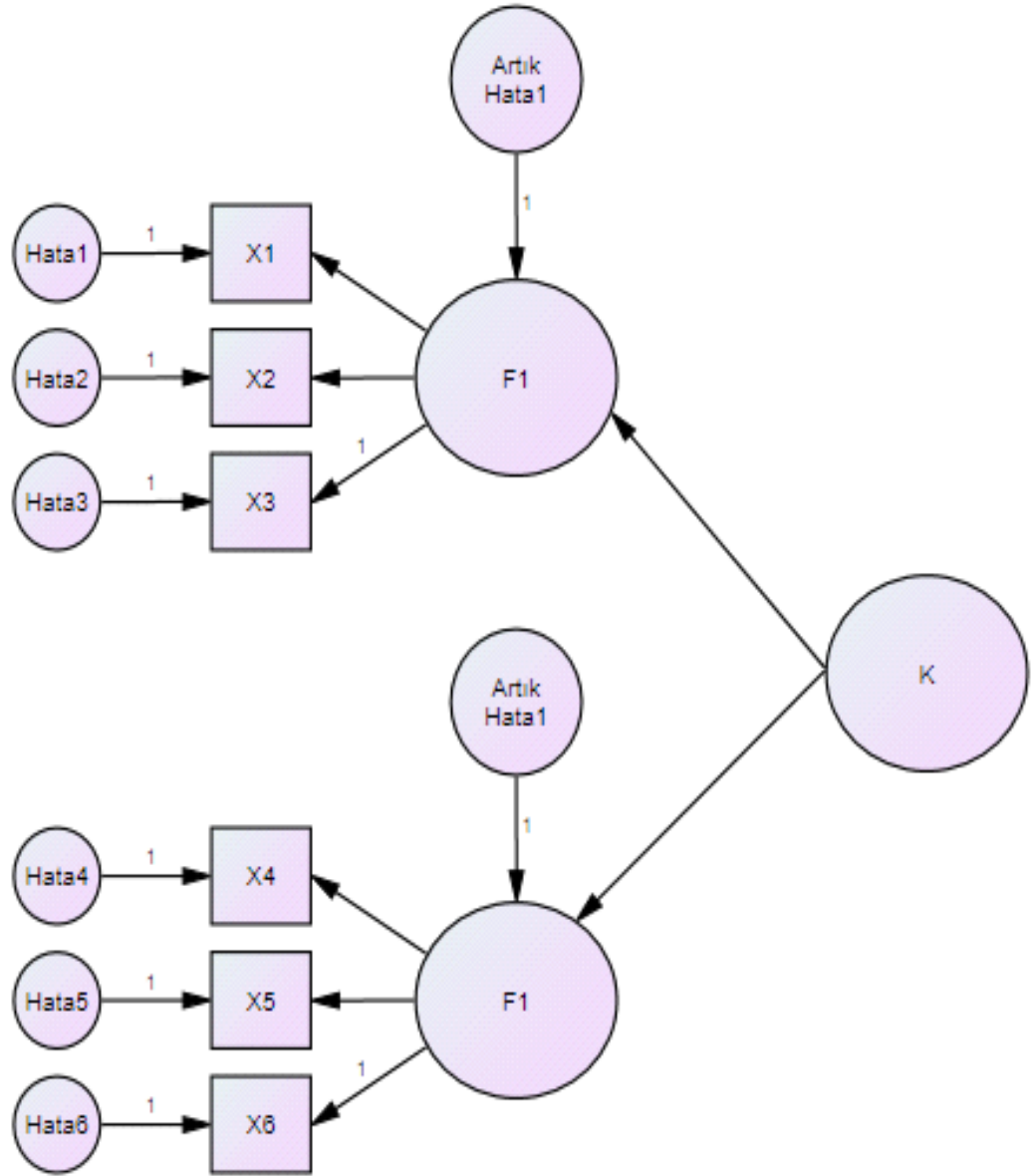
Çift yönlü oklar: Gizli değişkenler arasındaki kovaryansı gösterir.

2.4.2.3. İkinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model:

Doğrulayıcı faktör analizi ikinci seviyede de yapılabilmektedir. İkinci seviye faktör analizinde, analizi yapılan yapının birincil seviyede faktörlerle açıklanıyor

olması, birincil seviye analizde hiçbir madde yüklenimlerinin hiçbirisinin sıfır olmaması, maddelere bağlı hata terimleri arasında korelasyon olmaması ve birincil seviye faktörlerin kovaryanslarının ikinci seviye faktörü yordamaları test edilmektedir (Byrne, 2010, Akt. Meydan-Şeşen 2015: 83)).

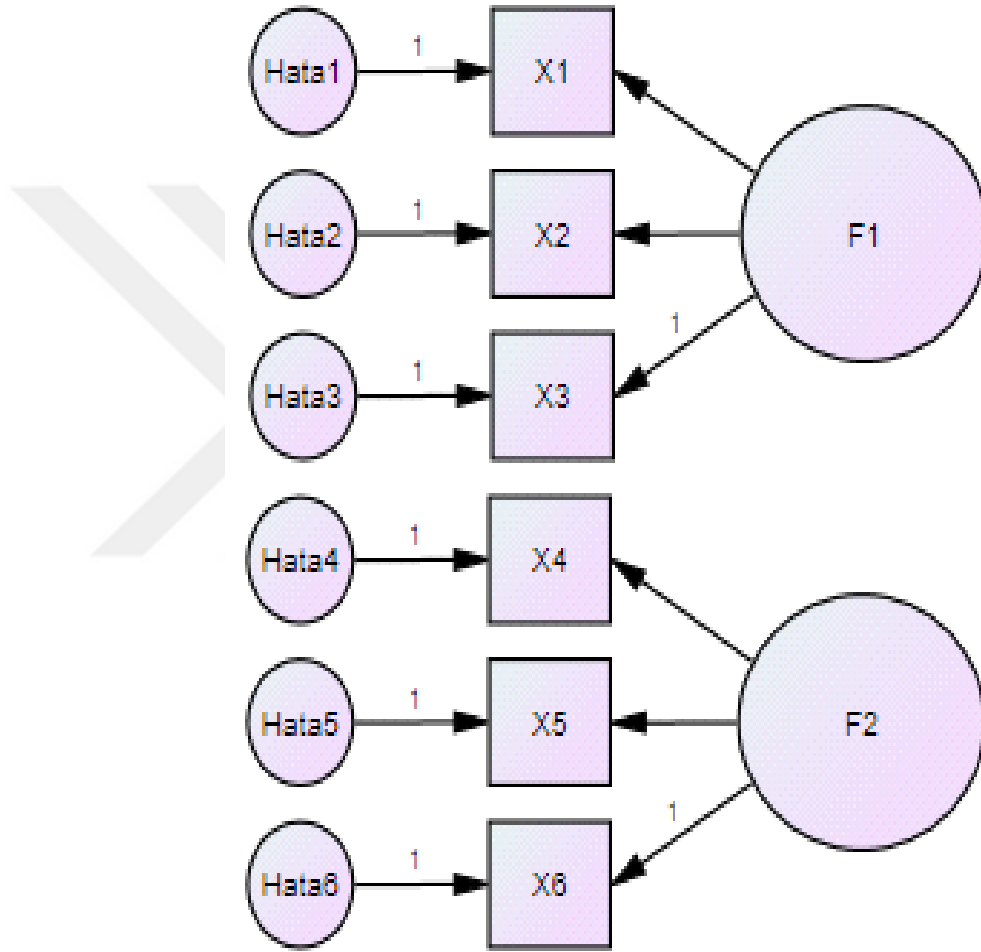
İkinci düzey çok faktörlü model; gözlenen değişkenler birden fazla, birbiriyle bağlantısız faktör altında toplandıktan sonra, bu faktörlerde daha geniş ve kapsayıcı bir faktör altında birleşir. Aşağıdaki örnek modelde, gözlenen değişkenlerin oluşturduğu iki alt gizli değişken, tekrar bir üst gizli değişkene (K) bağlanmıştır.

Şekil 2.6: İkinci Düzey Çok Faktörlü (Gizli Değişkenli) Model

2.4.2.4. İlişkisiz model

İlişkisiz model; birden fazla gözlenen değişkenin, birbiriyle bağlantısı olmayan ilişkisiz faktörler altında toplandığı modeldir. Aşağıdaki modelde iki gizli değişken ve bu değişkenleri ölçen üçer tane gözlenen değişkeninin bulunduğu, bağlantısız model örneği verilmiştir.

Şekil 2.7: İlişkisiz Model

III. BÖLÜM

3. YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE ÖĞRENCİLERİN İŞ BULMA KAYGILARINA YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME

3.1. Yöntem

Bu çalışma, iki yıllık meslek yüksekokulu öğrencilerinin mezuniyetlerinden sonra iş bulma kaygılarını ortaya koymada kullanılacak olan yapısal eşitlik modeli aracılığı ile ölçek geliştirilmesini içermektedir.

3.1.1. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2016-2017 eğitim öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi iki yıllık meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Veriler yüz yüze anket yöntemi ile 293 öğrenciden elde edilmiştir.

3.1.2. Taslak Ölçeğin Hazırlanması

Ölçeğin hazırlanmasında Bekir Demirin oluşturduğu kaygı anketinden yararlanılmıştır. Bu ölçek iki yıllık meslek yüksekokullarındaki öğrencilere göre düzenlenmiş ve 33 adet sorudan oluşan deneme ölçeği oluşturulmuştur.

Kapsam geçerliliği, ölçme aracındaki maddelerin, ölçülmek istenen tutumu ihtiyaç olduğu şekliyle kapsayıp kapsamadığının bir göstergesi olarak ifade edilebilir (Tezbaşaran 1996: 42). Oluşturulan deneme ölçeği, kapsam geçerliliği için ilgili çalışması bulunan üç akademisyene inceletilmiş ve ölçekteki soru sayısı 16'ya düşürülmüştür. Ölçek, beşli Likert ölçeğidir. Ölçekte kullanılan her bir maddenin cevap seçenekleri “5= Tamamen Katılıyorum”, “4= Katılıyorum”, “3= Kararsızım”, “2= Katılmıyorum” ve “1= Kesinlikle Katılmıyorum” şeklindedir. Yapılan bu çalışma,

olumsuz bir durum olan kaygıyı ölçtüğünden dolayı ölçekte kullanılan olumlu ifadeler puanlama yapılırken ters çevrilerek kodlanmıştır.

3.1.3. Verilerin Toplanması

Veriler, 2016 yılı Ekim ayında Abant İzzet Baysal Üniversitesi iki yıllık meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerden yüz yüze anket yöntemi ile toplanmıştır.

3.1.4. Verilerin Analizi

Verilerin, Açımlayıcı Faktör Analizi, YEM altında Doğrulayıcı Faktör Analizi Bağımsız Gruplarda t Testi, ANOVA Testi, ve ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla da Cronbach Alpha Analizi yapılmıştır. Veriler analiz edilirken SPSS 23.0 istatistikî paket programı ve SPSS ile uyumlu olan AMOS 23 paket programı kullanılmıştır.

3.2. Bulgular

3.2.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3 ve Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.1: Verilerin cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	198	67,6
Kadın	95	32,4
Toplam	293	100,0

Tablo 3.1’e bakıldığında ankete katılanların %67,6’sını erkekler ve %32,4’ünü de bayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 3.2: Ankete Katılanların Bölümlere Göre Dağılımları

Bölüm	Frekans	Yüzde
Elektronik Bölümü	46	15,7
Otomotiv Bölümü	43	14,7
Muhasebe Bölümü	30	10,2
İnşaat Teknolojileri Bölümü	53	18,1
Gıda Kalite Kontrol Bölümü	32	10,9
Dış Ticaret Bölümü	53	18,1
Lojistik Bölümü	36	12,3
Toplam Bölümü	293	100,0

Tablo 3.2'e göre ankete katılanların %15,7'i Elektronik Bölümünden, 43 kişilik Otomotiv Bölümü toplam deneklerin % 14,7'sini, Muhasebe Bölümü % 10.2, İnşaat Teknolojileri Bölümü % 18.2, Gıda Kalite Kontrol Bölümü % 10.9, Dış Ticaret Bölümü %18.1, Lojistik Bölümü toplam ankete katılanların %12,3'ünü oluşturmaktadır. 53 kişilik örneklem ile İnşaat Teknolojileri Bölümü ve Dış Ticaret Bölümü en fazla denek alınan gruplar olsa da bölümlerin genel örneklem büyüklükleri birbirine yakın ve toplam öğrenci sayılarıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 3.3: Ankete Katılanların Aile Gelirlerine Göre Dağılımı

Ailesinin Aylık Geliri	Frekans	Yüzde
1300 TL ve altı	84	28,7
1301-2000 TL	126	43,0
2001-4000 TL	60	20,5
4001 TL ve üstü	23	7,8
Toplam	293	100,0

Ailesinin aylık geliri bakımından ankete katılanların en büyük çoğunluğunu % 43 değeriyle "1301-2000" sınıfı oluşturmaktadır. Sırasıyla örneklem grubunun %28,7'nin geliri "1300 TL ve altı", %20,5'lik kısmının "2001-4000" ve % 7,8'lik kesimin ise "4001 TL ve üstü" şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3.4: Öğrencilerin Öğrenim Türüne Göre Dağılımı

Öğrenim Türü		
	Frekans	Yüzde
1.Öğretim	173	59,0
2.Öğretim	120	41,0
Toplam	293	100,0

Öğrenim türü bakımından ankete katılanların %59,0'u 1. Öğretim, %41,0'i de 2. Öğretim öğrencilerden meydana gelmektedir.

Tablo 3.5: Öğrencilerin Kaldığı Yere Göre Dağılımı

Kaldığı Yere		
	Frekans	Yüzde
Ailesiyle	52	17,7
Devlet Yurdu	11	3,8
Özel Yurt	133	45,4
Diğer	97	33,1
Toplam	293	100,0

Kaldığı yer bakımından ankete katılan öğrencilerin %17,7'si ailesiyle, %3,8'i devlet yurdu, %45,4'ü özel yurt, %33,1'i diğer yerlerde kalmaktadır.

Tablo 3.6: Öğrencilerin Kaldığı Yere Göre Dağılımı

Ailenin Yaşadığı Yere		
	Frekans	Yüzde
İstanbul	85	29,0
Ankara	46	15,7
Büyükşehir Belediyesi	44	15,0
Diğer şehirler	118	40,3
Toplam	293	100,0

Ankete katılanların %29,0'u İstanbul, %15,7'si Ankara, %15'i Büyük Şehir Belediyesi, %40,3'ü de diğer şehirlerde kalmaktadır.

3.2.2. Açıklayıcı Faktör Analizinin Bulguları

Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koyabilmek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Tablo 3.7: KMO ve Bartlett's Test Değerleri

KMO ve Bartlett's Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,784
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1015,939
	df	120
	Sig.	,000

KMO katsayısının 0,784 bulunması araştırmada kullanılan örnek büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Bartlett Testi (Bartlett Test of Sphericity) sonucunda significance (olasılık) $p(\text{sign.}) = 0,000 < 0,00$ olduğundan, veriler çoklu normal dağılım varsayımını sağlamakta (Akgül-Çevik, 2003:428, Hair vd.1998:374) ve faktör analizinin yapılabilirliğini teyit etmektedir.

Eşkökenlilik, her bir değişkenin öteki değişkenlerle paylaştığı varyans değeridir ve bu değerin her bir değişken için 1 ya da 1'e yakın değerler alması beklenir (Chuchill 1999; akt: Nakip 2006: 430). Aşağıda bulunan Tablo 3.8'de bu eşkökenlilik (communality) değerleri verilmiştir.

Tablo 3.8: Ölçek Maddelerine İlişkin Eşkökenlilik (Communality) Değerleri

Communalities			Communalities		
	Initial	Extraction		Initial	Extraction
M29	1,000	,405	M6	1,000	,458
M30	1,000	,556	M9	1,000	,511
M31	1,000	,558	M11	1,000	,627
M32	1,000	,593	M13	1,000	,494
M33	1,000	,477	M16	1,000	,522
M2	1,000	,490	M7	1,000	,579
M3	1,000	,650	M10	1,000	,553
M4	1,000	,411	M12	1,000	,553

Ölçekte kullanılan 21 maddeye ait açımlayıcı faktör analizinin sonucunda dört faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda ortaya çıkan faktörler ve bu faktörlere ilişkin bulgular Tablo 3.9'da ve Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.9: Ölçeğin Toplam Açıklanan Varyansı

Toplam Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Toplam	% of Variance	Kümülatif %	Toplam	% of Variance	Kümülatif %	Toplam	% of Variance	Kümülatif %
1	4,041	25,256	25,256	4,041	25,256	25,256	2,690	16,813	16,813
2	1,688	10,551	35,807	1,688	10,551	35,807	2,521	15,753	32,566
3	1,408	8,803	44,610	1,408	8,803	44,610	1,663	10,391	42,957

4	1,299	8,116	52,726	1,299	8,116	52,726	1,563	9,769	52,726
5	,934	5,840	58,565						
6	,883	5,521	64,087						
7	,804	5,028	69,114						
8	,753	4,703	73,818						
9	,663	4,142	77,960						
10	,651	4,068	82,028						
11	,636	3,978	86,006						
12	,557	3,481	89,487						
13	,482	3,013	92,500						
14	,462	2,885	95,385						
15	,408	2,549	97,934						
16	,331	2,066	100,000						

Tablo 3.9’da ölçeğe ait açılımlayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde, özdeğeri 1’den büyük olan 4 faktörün olduğu görülmektedir. Birinci faktörün açıkladığı varyans 16,813, ikinci faktörün açıkladığı varyans 15,753, üçüncü faktörün açıkladığı varyans 10,391 ve dördüncü faktörün açıkladığı varyans ise 9,769’dur. Açıklanan toplam varyans ise %52,726’dır. Açıklanan toplam varyans %50’yi geçtiği için yeterlidir.

Tablo 3.10: Ölçeğin Döndürülmüş Matrisi

Rotated Component Matrixa				
	Component			
	1	2	3	4
M32	,751			
M30	,728			
M31	,702			
M29	,569			
M33	,551			
M3		,772		
M2		,672		
M4		,630		
M6		,614		
M9		,591		
M11			,791	
M16			,676	
M13			,514	

M7				,750
M12				,687
M10				,624

Doğrulayıcı faktör analizinin uygulanabilmesi için her bir gizli değişkeni ölçen en az üç değişken bulunması gerekir. Bu sebeple herhangi bir faktör altında en az üç değişken olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca iki veya daha fazla faktörde binişik olan veya eşkökenlilik (communality) değeri düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmış ve 16 maddelik bir ölçek elde edilmiştir.

Elde edilen analiz sonuçlarına, ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olduğu görülmektedir.

3.2.2.1. Faktörlerin Adlandırılması

Açımlayıcı faktör analizinin yapılmasının temel nedeni, çok sayıdaki değişkeni daha az sayıdaki faktörlere indirgemek olduğundan ortaya çıkan bu faktörlerin adlandırılması gerekmektedir. Bu adlandırma işlemi faktörde yer alan değişkenlerin ortak özelliğine göre yapılmaktadır (Nakip 2006: 435).

Aşağıda açımlayıcı faktör analizinden elde edilen 4 faktöre ait maddeler ve bu maddelere uygun adlandırılmalar verilmiştir.

Tablo 3.11: Açımlayıcı Faktörler

Madde No	FAKTÖRLER
	Birinci Faktör: Çaresizlik
32	Düşük ücretle iş bulacağım kaygısı taşıyorum.
30	Bölümümün mezunlarının istedikleri işte çalışmadıklarını görmek kaygımı arttırmaktadır.
31	İşe alımlarda önceliğin fakülte mezunlarına verilmesinden kaygı duymaktayım.
29	Öğretim üyeleri iş bulmamız konusunda gereken yönlendirmeyi yapmamaktadırlar.
33	Toplum genelinde yüksek okul mezunlarına gerekli değer verilmediğini düşünüyorum.
	İkinci Faktör: İstihdam Azlığı
3	“Bu kadar mezun arasında iş bulamam” psikolojisi ile yaşıyorum.
2	Devletin işsizlikle mücadelede yetersiz kaldığını düşünmekteyim.
9	Ülkemizdeki işsizlik oranlarının yüksek olması iş bulma kaygımı arttırmaktadır.
6	Kamu kurumlarına yapılan atamaların mezun öğrenci sayısının çok altında olması iş bulamama kaygımı arttırmaktadır.

4	Özel sektördeki çalışma şartlarının iyi olmaması iş alanını daraltmaktadır.
	Üçüncü Faktör: Deneyimsizlik
11	Kendimi ifade edebileceğim bir iş bulamayacağımı düşünüyorum.
16	Kişisel gayretimi ortaya koysam da iyi bir iş bulamayacağımı düşünüyorum.
13	Özel sektörde çalışabilmek için iş tecrübesinin aranması, istediğim işi bulmamda beni endişelendirmektedir.
	Dördüncü Faktör: Kişisel Yeterlilik
7	Emeklerimin karşılığını alacağımı düşünüyorum.
12	Çok fazla mezun arasında ancak farklılığımı ortaya koyarak iyi bir iş bulabilirim.
10	Mezun olduktan sonra rahatlıkla istediğim işi bulacağımı düşündüğümünden dolayı iş bulma kaygısı yaşamıyorum.

3.2.3. Doğrulayıcı Faktör Analizinin Bulguları

Açımlayıcı faktör analizi ile 4 faktörden oluşmak üzere belirlenen yapının uyum iyiliğini ve yapı geçerliliğini incelemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi işlemi uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Model Uyumu (Model Fit):

Model ile veri arasındaki uyumu test ederken, uyum iyiliği testlerinden birkaçı kullanılabilir gibi, hepsinin de kullanılması tercih edilebilir (Schumacker 2006: 120). Bu uyum iyiliği istatistiklerinden hangisinin kullanılacağına dair literatürde tam bir uzlaşma bulunmamaktadır (İlhan ve Çetin, 2014:30-31). Model uyumu (model fit) için genel olarak dikkate alınan değerler; χ^2 / df , GFI, CFI, IFI ve RMSEA değerleridir. Raporlanan değerler araştırmacının dikkat çekmek istediği değerlere göre değişebilmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda oluşturulan model ile ilgili elde edilen uyum değerleri aşağıda Tablo 3.12’de verilmiştir

Tablo 3.12: Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum Ölçütleri	Değerler
χ^2/sd	2,355
GFI (Goodness of Fit Index)	0,912
AGFI (Adjustment Goodness of Fit Index)	0,878
RMSEA (Root Ortalama Square Error of Approximation)	0,068

Tablo 3.12’de görüldüğü üzere $\chi^2 / sd = 2,355 < 5$, $0,85 < GFI = 0,912$, $0,85 < AGFI = 0,878$, $RMSEA = 0,068 < 0,08$ uyum değerlerine göre model, verilere mükemmel uyum göstermektedir. Dolayısıyla, açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konulan 4 faktörlü yapının geçerliği, doğrulayıcı faktör analizi ile de teyit edilmiştir.

3.2.3.1. Modelin Regresyon Katsayıları

Aşağıdaki tabloda regresyon (regression weights) katsayıları verilmiştir. Regresyon değerleri, gözlenen değişkenlerin, gizli değişkenleri tahmin etme gücünü, yani faktör yüklenimlerini gösterir. Aşağıdaki her ikili ilişki için “p” değerleri 0,05’ten küçük olduğu için, faktör yüklenimleri önemlidir. Faktör yüklenimlerinin önemli çıkması maddelerin, faktörlere doğru yüklendiği anlamına gelmektedir.

Tablo 3.13: Regresyon Katsayıları

			Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
M33	<---	F1	1,000				
M32	<---	F1	1,532	,222	6,892	***	
M31	<---	F1	1,377	,201	6,844	***	
M30	<---	F1	1,281	,194	6,617	***	
M29	<---	F1	1,057	,186	5,698	***	
M9	<---	F2	1,000				
M6	<---	F2	,881	,110	8,013	***	
M4	<---	F2	,708	,099	7,188	***	
M3	<---	F2	1,161	,123	9,414	***	
M2	<---	F2	,711	,109	6,503	***	
M16	<---	F3	1,000				
M13	<---	F3	1,293	,237	5,450	***	
M11	<---	F3	,823	,180	4,583	***	
M12	<---	F4	1,000				
M10	<---	F4	5,622	2,504	2,245	,025	
M7	<---	F4	1,570	,534	2,937	,003	

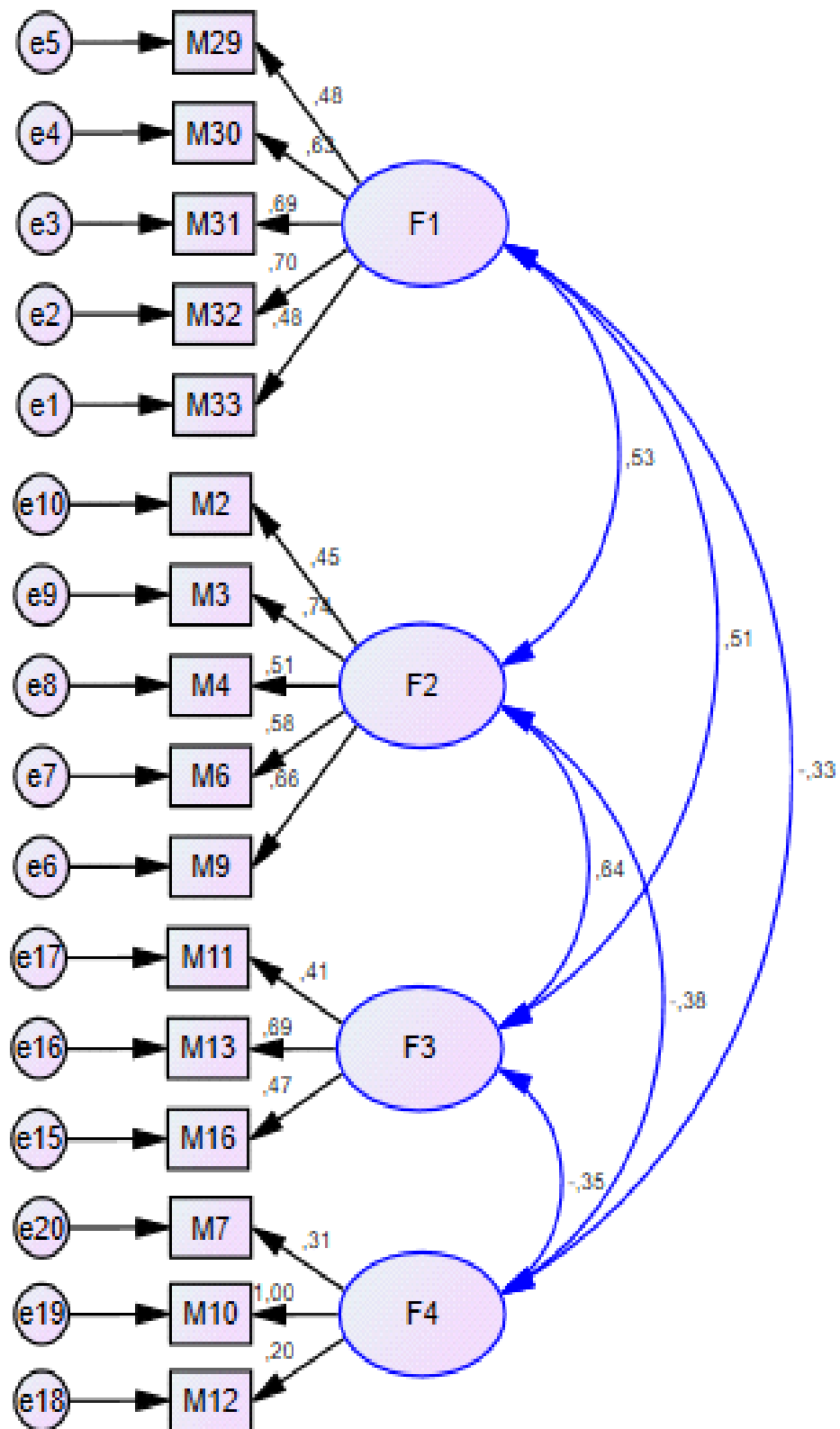
Modelin Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları (standartized regression weights)

Doğrulayıcı faktör analizinde önemli bir durum da regresyon katsayılarının anlamlılığıdır. Aşağıdaki tabloda standardize edilmiş regresyon (standardized regression weights) katsayıları verilmiştir. Regresyon değerleri, gözlenen değişkenlerin, gizli değişkenleri tahmin etme gücünü, yani faktör yüklenimlerini gösterir.

Tablo 3.14:Standardized Regression Weights: (Group number 1 - Default model)

			Estimate
M33	<---	F1	,479
M32	<---	F1	,701
M31	<---	F1	,687
M30	<---	F1	,633
M29	<---	F1	,479
M9	<---	F2	,661
M6	<---	F2	,582
M4	<---	F2	,510
M3	<---	F2	,742
M2	<---	F2	,455
M16	<---	F3	,467
M13	<---	F3	,685
M11	<---	F3	,414
M12	<---	F4	,199
M10	<---	F4	1,002
M7	<---	F4	,307

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen modelin AMOS diyagramı Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3.1: Modelin AMOS Diyagramı

3.2.3.2. Verilerin Normalliyi, Güvenilirliyi ve Gezerliliyi

Bartlett Testi (Bartlett Test of Sphericity) sonucunda significance (olasılık) değerinin 0.01'den kkk çıkması, verilerin çoklu normal dağılım varsayımının sağlandığını göstermektedir (Akgl-evik, 2003:428, Hair vd.1998:374).

Verilerin yapısal gezerlilik analizi için öncelikle açımlayıcı (explanatory) faktör analiz yapılmış ve ayırt edici gezerlilik için de doğrulamayı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır (Bollen, 1989).

Ayrıca iç tutarlılık analizi de yapılmıştır Likert tipi ölçek geliştirme çalışmalarında temel varsayımlardan birisi de ölçülmek istenen tutumun tümüyle ölçekteki her bir madde arasında monotonik bir ilişki olmasıdır. Başka bir deyişle her maddenin temelde aynı tutumu ölçmesi varsayımı mevcuttur (Tavşancıl, 2002:152). Bunun için, Likert tipi bir ölçek geliştirilirken güvenirlik düzeyini belirlemek için iç tutarlılık ölçütü olarak kabul edilen ve Cronbach tarafından geliştirilen α katsayısının kullanılması uygundur. Cronbach α katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır ve ölçeğin α katsayısı ne derece yüksek ise yani 1'e yakın ise ölçekte yer alan maddelerin o derece birbiriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini ölçmekte oldukları kabul edilmektedir. (Tezbaşaran, 1996:46).

Aşağıda Tablo 3.32'de Cronbach α değerlerine göre güvenirlik düzeyleri verilmiştir.

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ölçeğin gvenilirliyi düşüktür,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Ölçeğin iç tutarlılıyi hem faktörler olarak hem de ölçeğin bütünü olarak aşağıda Tablo 3.15'te verilmiştir.

Tablo 3.15: Ölçeğin İç Tutarlılık Katsayıları

Faktörler	Madde Numaraları	Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı (α)
Birinci Faktör: Çaresizlik	29,30,31,32,33	,728
İkinci Faktör: İstihdam Azlığı	2,3,4,6,9	,724
Üçüncü Faktör: Deneyimsizlik	11,13,16	,562
Dördüncü Faktör: Kişisel Yeterlilik	7,10,12	,496
Toplam	16	,703

Tablo 3.15'te ki verilere göre güvenilirlik düzeylerinin Faktör 1 ve Faktör 2 oldukça güvenilir, Faktör 3 ve Faktör 4 düşük güvenilirirdir. Ölçeğin bütünü göz önüne alındığında ise ölçeğin, oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

3.2.3.3. Demografik Verilere Göre Faktörlerin Analizi

Demografik verilerin alt kategorileri göre faktörlere bakış açısında farklılık olup olmadığı incelenecektir.

3.2.3.3.1. Faktörlerin Cinsiyete Göre Analizi

Bayan ve erkeklerin faktörlere bakış açılarında farklılık olup olmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuç aşağıdaki Tablo 3.16'da verilmiştir.

Tablo 3.16: Faktörlerin Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar t Testi Sonucu

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Ortalaması		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Çaresizlik	Equal variances assumed	1,164	,282	,241	291	,810
	Equal variances not assumed			,250	205,597	,803
İstihdam Azlığı	Equal variances assumed	1,707	,192	-1,864	291	,063
	Equal variances not assumed			-1,939	205,537	,054
Deneyimsizlik	Equal variances assumed	3,024	,083	1,422	291	,156
	Equal variances not assumed			1,497	212,070	,136

Kişisel	Equal variances assumed	1,115	,292	,946	291	,345
Yeterlilik	Equal variances not assumed			,979	202,228	,329

Tablo 3.16'ya göre; Sig=0,810>0,05 olduğundan bayan ve erkeklerin “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Her iki grupta bu faktör için Tablo 3.17'ye göre ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,630>0,05 olduğundan bayan ve erkeklerin “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Her iki grupta bu faktör için Tablo 3.17'ye göre ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,156>0,05 olduğundan bayan ve erkeklerin “Deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Her iki grupta bu faktör için Tablo 3.17'ye göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,345>0,05 olduğundan bayan ve erkeklerin “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Her iki grupta bu faktör için Tablo 3.17'ye göre ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Tablo 3.17:Faktörlerin Cinsiyete Göre Grup Ortalamaları

Group Statistics				
	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma
Çaresizlik	Erkek	198	3,5182	,87999
	Kadın	95	3,4926	,78595
İstihdam Azlığı	Erkek	198	3,3222	,85128
	Kadın	95	3,5137	,76054
Deneyimsizlik	Erkek	198	3,2189	,91569
	Kadın	95	3,0632	,79045
Kişisel Yeterlilik	Erkek	198	3,4596	,82495
	Kadın	95	3,3649	,75021

Öğrencinin cinsiyetine göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik, deneyimsizlik ve kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olanları “erkekler”, istihdam azlığı türü kaygı yaşayanların en yüksek olanları ise “kadınlar” olarak görülmektedir.

3.2.3.3.2. Faktörlerin Bölümlere Göre Analizi

Faktörlerin bölümlere göre değerlendirilmesinin ortalama değerleri aşağıdaki Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18: Ortalamalar

Descriptives				
		N	Ortalama	Standart Sapma
Çaresizlik	Elektronik			
	Otomotiv	43	3,6884	,79559
	Muhasebe	30	3,5800	,77611
	İnşaat Teknolojileri	53	3,3925	,82645
	Gıda Kalite Kontrol	32	3,4313	,89025
	Dış Ticaret	53	3,3887	,80423
	Lojistik	36	3,3444	,93883
	Toplam	293	3,5099	,84938
İstihdam Azlığı	Elektronik	46	3,5565	,97426
	Otomotiv	43	3,2558	,82153
	Muhasebe	30	3,7667	,88837
	İnşaat Teknolojileri	53	3,2981	,75307
	Gıda Kalite Kontrol	32	3,6250	,80762
	Dış Ticaret	53	3,2340	,68246
	Lojistik	36	3,1333	,74527
	Toplam	293	3,3843	,82655
Deneyimsizlik	Elektronik	46	3,4275	,78146
	Otomotiv	43	3,1783	,92109
	Muhasebe	30	3,4889	,77179
	İnşaat Teknolojileri	53	3,1635	,92824
	Gıda Kalite Kontrol	32	3,3229	,80538
	Dış Ticaret	53	3,0063	,81516
	Lojistik	36	2,6667	,89797
	Toplam	293	3,1684	,87873
Kişisel Yeterlilik	Elektronik	46	3,2609	,83122
	Otomotiv	43	3,3643	,79620
	Muhasebe	30	3,1333	,64088
	İnşaat Teknolojileri	53	3,6101	,84917
	Gıda Kalite Kontrol	32	3,1563	,71334
	Dış Ticaret	53	3,5031	,78887
	Lojistik	36	3,8333	,71492
	Toplam	293	3,4289	,80143

Öğrencinin okuduğu bölüme göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu bölüm “elektronik”, deneyimsizlik ve istihdam azlığı türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu bölüm “muhasabe”, kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu bölüm “lojistik” olarak görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 3.19’de homojenlik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.19: Homojenlik testi

Test of Homogeneity of Variances				
	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Çaresizlik	,263	6	286	,954
İstihdam Azlığı	1,533	6	286	,167
Deneyimsizlik	,647	6	286	,693
Kişisel Yeterlilik	,637	6	286	,700

Faktörlerin bölümlere göre değerlendirilmesini içeren tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3.20: Faktörlerin Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Ortalama Square	F	Sig.
Çaresizlik	Between Groups	7,008	6	1,168	1,640	,136
	Within Groups	203,653	286	,712		
	Toplam	210,661	292			
İstihdam Azlığı	Between Groups	12,173	6	2,029	3,098	,006
	Within Groups	187,314	286	,655		
	Toplam	199,488	292			
Deneyimsizlik	Between Groups	17,395	6	2,899	3,985	,001
	Within Groups	208,076	286	,728		
	Toplam	225,471	292			
Kişisel Yeterlilik	Between Groups	14,398	6	2,400	3,964	,001
	Within Groups	173,149	286	,605		
	Toplam	187,546	292			

Tablo 3.20’ye göre Sig=0,630>0,05 olduğundan bölümlere “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Bütün bölümler bu faktör için Tablo 3.18’e göre ortalama olarak “ katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,006<0,05 olduğundan bölümlere “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. “İstihdam Azlığı” faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğundan (Sig=0,167>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.21’e göre Muhasebe bölümü ile lojistik bölümü arasında “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.18’deki Ortalamalara bakılırsa Muhasebe bölümü “katılıyorum”, lojistik bölümü ise “kararsızım” demiştir.

Sig=0,001<0,05 olduğundan bölümlere “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. “deneyimsizlik” faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğundan (Sig=0,693>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.21’e göre lojistik bölümü ile Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri arasında “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.18’deki Ortalamalara bakılırsa lojistik bölümü “kararsızım” Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri “katılıyorum”, demişlerdir.

Sig=0,001<0,05 olduğundan bölümlere “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. “Kişisel Yeterlilik” faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğundan (Sig=0,700>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.21’e göre lojistik bölümü ile Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri arasında “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.18’deki Ortalamalara bakılırsa lojistik bölümü “katılıyorum” Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri “kararsızım” demişlerdir.

Tablo 3.21: Bölümlere Göre Faktörler İçin Tukey Testi Sonucu

Multiple Comparisons			
Tukey HSD			
Bağımsız Değişken	(I) Bölüm	(J) Bölüm	Sig.
İstihdam Azlığı	Elektronik	Otomotiv	,582
		Muhasebe	,926
		İnşaat Teknolojileri	,692
		Gıda Kalite Kontrol	1,000
		Dış Ticaret	,431
		Lojistik	,224

	Otomotiv	Elektronik	,582
		Muhasebe	,114
		İnşaat Teknolojileri	1,000
		Gıda Kalite Kontrol	,446
		Dış Ticaret	1,000
		Lojistik	,994
	Muhasebe	Elektronik	,926
		Otomotiv	,114
		İnşaat Teknolojileri	,151
		Gıda Kalite Kontrol	,993
		Dış Ticaret	,064
		Lojistik	,028
	İnşaat Teknolojileri	Elektronik	,692
		Otomotiv	1,000
		Muhasebe	,151
		Gıda Kalite Kontrol	,546
		Dış Ticaret	1,000
		Lojistik	,965
	Gıda Kalite Kontrol	Elektronik	1,000
		Otomotiv	,446
		Muhasebe	,993
		İnşaat Teknolojileri	,546
		Dış Ticaret	,322
		Lojistik	,163
Dış Ticaret	Elektronik	,431	
	Otomotiv	1,000	
	Muhasebe	,064	
	İnşaat Teknolojileri	1,000	
	Gıda Kalite Kontrol	,322	
	Lojistik	,997	
Lojistik	Elektronik	,224	
	Otomotiv	,994	
	Muhasebe	,028	
	İnşaat Teknolojileri	,965	
	Gıda Kalite Kontrol	,163	
	Dış Ticaret	,997	
Deneyimsizlik	Elektronik	Otomotiv	,813
		Muhasebe	1,000
		İnşaat Teknolojileri	,723
		Gıda Kalite Kontrol	,998

		Dış Ticaret	,182
		Lojistik	,002
	Otomotiv	Elektronik	,813
		Muhasebe	,726
		İnşaat Teknolojileri	1,000
		Gıda Kalite Kontrol	,991
		Dış Ticaret	,957
		Lojistik	,114
		Muhasebe	Elektronik
	Otomotiv		,726
	İnşaat Teknolojileri		,637
	Gıda Kalite Kontrol		,988
	Dış Ticaret		,172
	Lojistik		,002
	İnşaat Teknolojileri	Elektronik	,723
		Otomotiv	1,000
		Muhasebe	,637
		Gıda Kalite Kontrol	,981
		Dış Ticaret	,964
		Lojistik	,103
	Gıda Kalite Kontrol	Elektronik	,998
		Otomotiv	,991
		Muhasebe	,988
		İnşaat Teknolojileri	,981
		Dış Ticaret	,644
		Lojistik	,028
	Dış Ticaret	Elektronik	,182
		Otomotiv	,957
		Muhasebe	,172
		İnşaat Teknolojileri	,964
Gıda Kalite Kontrol		,644	
Lojistik		,520	
Lojistik	Elektronik	,002	
	Otomotiv	,114	
	Muhasebe	,002	
	İnşaat Teknolojileri	,103	
	Gıda Kalite Kontrol	,028	
	Dış Ticaret	,520	
Kişisel Yeterlilik	Elektronik	Otomotiv	,996
		Muhasebe	,993

		İnşaat Teknolojileri	,284
		Gıda Kalite Kontrol	,997
		Dış Ticaret	,717
		Lojistik	,018
	Otomotiv	Elektronik	,996
		Muhasebe	,875
		İnşaat Teknolojileri	,721
		Gıda Kalite Kontrol	,913
		Dış Ticaret	,977
		Lojistik	,110
	Muhasebe	Elektronik	,993
		Otomotiv	,875
		İnşaat Teknolojileri	,107
		Gıda Kalite Kontrol	1,000
		Dış Ticaret	,367
		Lojistik	,006
	İnşaat Teknolojileri	Elektronik	,284
		Otomotiv	,721
		Muhasebe	,107
		Gıda Kalite Kontrol	,128
		Dış Ticaret	,992
		Lojistik	,838
	Gıda Kalite Kontrol	Elektronik	,997
		Otomotiv	,913
		Muhasebe	1,000
		İnşaat Teknolojileri	,128
		Dış Ticaret	,422
		Lojistik	,007
	Dış Ticaret	Elektronik	,717
		Otomotiv	,977
		Muhasebe	,367
		İnşaat Teknolojileri	,992
		Gıda Kalite Kontrol	,422
		Lojistik	,439
	Lojistik	Elektronik	,018
		Otomotiv	,110
		Muhasebe	,006
		İnşaat Teknolojileri	,838
		Gıda Kalite Kontrol	,007
		Dış Ticaret	,439

3.2.3.3.3. Faktörlerin Öğrenim Türüne Göre Analizi

Birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin faktörlere bakış açılarında farklılık olup olmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuç aşağıdaki Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 3.22: Faktörlerin Öğrenim Türüne Göre Bağımsız Gruplar t Testi Sonucu

Independent Samples Test						
		Levene's Test for Equality of Variances		T testi sonuçları Ortalaması		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Çaresizlik	Equal variances assumed	,051	,822	-2,687	291	,008
	Equal variances not assumed			-2,695	258,748	,007
İstihdam Azlığı	Equal variances assumed	6,574	,011	-2,035	291	,043
	Equal variances not assumed			-1,960	220,639	,051
Deneyimsizlik	Equal variances assumed	,045	,832	-3,270	291	,001
	Equal variances not assumed			-3,299	263,828	,001
Kişisel Yeterlilik	Equal variances assumed	,042	,839	3,442	291	,001
	Equal variances not assumed			3,444	256,694	,001

Tablo 3.22’ye göre, Sig=0,008<0,05 olduğundan birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’e göre birinci öğretimliler bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretimliler ise ortalama olarak “ katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,043<0,05 olduğundan birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’e göre birinci öğretimliler bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretimliler ise ortalama olarak “ katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,001<0,05 olduğundan birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’e göre birinci

öğretimliler bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretmenler ise ortalama olarak “ katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,001<0,05 olduğundan birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’e göre birinci öğretmenler bu faktör için ortalama olarak“ katılıyorum”, ikinci öğretmenler ise ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Tablo 3.23: Faktörlerin Öğrenim Türüne Göre Grup Ortalamaları

Group Statistics					
	Öğrenim_Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalama
Çaresizlik	I.Öğretim	173	3,4000	,84606	,06432
	II.Öğretim	120	3,6683	,83233	,07598
İstihdam Azlığı	I.Öğretim	173	3,3029	,74665	,05677
	II.Öğretim	120	3,5017	,92036	,08402
Deneyimsizlik	I.Öğretim	173	3,0308	,88137	,06701
	II.Öğretim	120	3,3667	,83950	,07664
Kişisel Yeterlilik	I.Öğretim	173	3,5607	,78812	,05992
	II.Öğretim	120	3,2389	,78523	,07168

Öğrencinin öğrenim türüne göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik, istihdam azlığı ve deneyimsizlik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu grup “II. Öğretimler”, kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu grup ise “I. Öğretimler” olarak görülmektedir.

3.2.3.3.4. Faktörlerin Aylık Gelire Göre Analizi

Faktörlerin aylık gelire göre değerlendirilmesinin ortalama değerleri aşağıdaki Tablo 3.24’te verilmiştir.

Tablo 3.24: Ortalamalar

Descriptives				
		N	Ortalama	Standart Sapma
Çaresizlik	1300 TL ve altı	84	3,6452	,83557
	1301-2000 TL	126	3,3778	,82916

	2001-4000 TL	60	3,5767	,91399
	4001 TL ve üstü	23	3,5652	,78080
	Toplam	293	3,5099	,84938
İstihdam Azlığı	1300 TL ve altı	84	3,5024	,85559
	1301-2000 TL	126	3,3857	,78920
	2001-4000 TL	60	3,2900	,79696
	4001 TL ve üstü	23	3,1913	,97324
	Toplam	293	3,3843	,82655
Deneyimsizlik	1300 TL ve altı	84	3,2262	,96131
	1301-2000 TL	126	3,0820	,82697
	2001-4000 TL	60	3,2056	,85059
	4001 TL ve üstü	23	3,3333	,92113
	Toplam	293	3,1684	,87873
Kişisel Yeterlilik	1300 TL ve altı	84	3,3373	,79404
	1301-2000 TL	126	3,5608	,80846
	2001-4000 TL	60	3,4056	,75687
	4001 TL ve üstü	23	3,1014	,80676
	Toplam	293	3,4289	,80143

Öğrencinin aylık gelire göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik ve istihdam azlığı türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu durum “1300 TL ve altı”, deneyimsizlik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu durum “4001 TL ve üstü”, kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu durum “1301-2000 TL” olarak görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 3.25’te homojenlik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.25: Homojenlik Testi

Test of Homogeneity of Variances				
	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Çaresizlik	,629	3	289	,597
İstihdam Azlığı	1,100	3	289	,349
Deneyimsizlik	1,132	3	289	,336
Kişisel Yeterlilik	,077	3	289	,972

Faktörlerin aylık gelire göre değerlendirilmesini içeren tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.26’da verilmiştir.

Tablo 3.26: Faktörlerin Aylık Gelire Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Ortalama Square	F	Sig.
Çaresizlik	Between Groups	4,076	3	1,359	1,901	,130
	Within Groups	206,585	289	,715		
	Toplam	210,661	292			
İstihdam Azlığı	Between Groups	2,562	3	,854	1,253	,291
	Within Groups	196,926	289	,681		
	Toplam	199,488	292			
Deneyimsizlik	Between Groups	1,929	3	,643	,831	,477
	Within Groups	223,542	289	,774		
	Toplam	225,471	292			
Kişisel Yeterlilik	Between Groups	5,397	3	1,799	2,854	,055
	Within Groups	182,149	289	,630		
	Toplam	187,546	292			

Tablo 3.26'ya göre, $Sig=0,130>0,05$ olduğundan gelirin alt gruplarına göre “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.24'e göre ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

$Sig=0,291>0,05$ olduğundan gelirin alt gruplarına göre “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.24'e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

$Sig=0,477>0,05$ olduğundan gelirin alt gruplarına göre “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.24'e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

$Sig=0,055>0,05$ olduğundan gelirin alt gruplarına göre “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.24'e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

3.2.3.3.5. Faktörlerin Kalma Yerine Göre Analizi

Faktörlerin Kalma Yerine göre değerlendirilmesinin ortalama değerleri aşağıdaki Tablo 3.27'de verilmiştir.

Tablo 3.27: Ortalamalar

		N	Ortalama	Standart Sapma
Çaresizlik	Ailesiyle			
	Devlet Yurdu	11	4,1273	,97682
	Özel Yurt	133	3,4090	,86159
	Diğer	97	3,4928	,79899
	Toplam	293	3,5099	,84938
İstihdam Azlığı	Ailesiyle	52	3,5115	,82644
	Devlet Yurdu	11	4,0182	,67204
	Özel Yurt	133	3,3474	,79388
	Diğer	97	3,2948	,85834
	Toplam	293	3,3843	,82655
Deneyimsizlik	Ailesiyle	52	3,4359	,78532
	Devlet Yurdu	11	3,3030	,93636
	Özel Yurt	133	3,0150	,85661
	Diğer	97	3,2199	,91905
	Toplam	293	3,1684	,87873
Kişisel Yeterlilik	Ailesiyle	52	3,4423	,82108
	Devlet Yurdu	11	3,2424	,77590
	Özel Yurt	133	3,4386	,81067
	Diğer	97	3,4296	,79051
	Toplam	293	3,4289	,80143

Öğrencinin kaldıkları yere göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik ve istihdam azlığı türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu durum “devlet yurdunda kalma durumu”, deneyimsizlik ve kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu durum “ailesiyle kalma durumu olarak görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 3.28’de homojenlik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.28: Homojenlik Testi

Test of Homogeneity of Variances				
	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Çaresizlik	,162	3	289	,922
İstihdam Azlığı	,467	3	289	,706
Deneyimsizlik	,436	3	289	,728
Kişisel Yeterlilik	,150	3	289	,930

Faktörlerin Kalma Yerine göre değerlendirilmesini içeren tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.29’da verilmiştir.

Tablo 3.29: Faktörlerin Kalma Yerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Çaresizlik	Between Groups	6,895	3	2,298	3,260	,022
	Within Groups	203,767	289	,705		
	Toplam	210,661	292			
İstihdam Azlığı	Between Groups	6,219	3	2,073	3,100	,027
	Within Groups	193,268	289	,669		
	Toplam	199,488	292			
Deneyimsizlik	Between Groups	7,306	3	2,435	3,226	,023
	Within Groups	218,165	289	,755		
	Toplam	225,471	292			
Kişisel Yeterlilik	Between Groups	,404	3	,135	,208	,891
	Within Groups	187,142	289	,648		
	Toplam	187,546	292			

Tablo 3.29'a göre, Sig=0,022<0,05 olduğundan kalma yerine göre "Çaresizlik" faktörüne bakış açıları arasında fark vardır. "Çaresizlik" faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğundan (Sig=0,922>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.30'e göre Devlet yurdunda kalanlar ile özel yurttaki kalanlar arasında "Çaresizlik" faktörüne bakış açıları arasında fark vardır. Tablo 3.27'deki Ortalamalara bakılırsa Devlet yurdunda kalanlar "katılıyorum", özel yurttaki kalanlar ise "kararsızım" demişlerdir.

Sig=0,027<0,05 olduğundan kalma yerine göre "İstihdam Azlığı" faktörüne bakış açıları arasında fark vardır. "İstihdam Azlığı" faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğundan (Sig=0,706>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.27'a göre Devlet yurdunda kalanlar ile özel yurttaki ve diğer yerlerde kalanlar arasında "İstihdam Azlığı" faktörüne bakış açıları arasında fark vardır. Tablo 3.27'deki Ortalamalara bakılırsa Devlet yurdunda kalanlar "katılıyorum", özel yurttaki ve diğer yerlerde kalanlar ise "kararsızım" demişlerdir.

Sig=0,023<0,05 olduğundan kalma yerine göre "deneyimsizlik" faktörüne bakış açıları arasında fark vardır. "deneyimsizlik" faktörü için homojenlik testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğundan (Sig=0,728>0,05), farklılıkları belirleyebilmek için Tukey testi kullanılacaktır. Tablo 3.27'a göre ailesiyle kalanlar ile özel yurttaki kalanlar arasında

“deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.27’deki Ortalamalara bakılırsa ailesiyle kalanlar “katılıyorum”, özel yurttaki kalanlar ise “kararsızım” demiştir.

Sig=0,891>0,05 olduğundan kalma yerine “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Kalma yerinin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.27’e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Tablo 3.30: Kalma Yerine Göre Faktörler İçin Tukey Testi Sonucu

Multiple Comparisons			
Tukey HSD			
Bağımsız Değişken	(I) Kaldığı Yer	(J) Kaldığı Yer	Sig.
Çaresizlik	Ailesiyle	Devlet Yurdu	,356
		Özel Yurt	,233
		Diğer	,613
	Devlet Yurdu	Ailesiyle	,356
		Özel Yurt	,034
		Diğer	,084
	Özel Yurt	Ailesiyle	,233
		Devlet Yurdu	,034
		Diğer	,878
	Diğer	Ailesiyle	,613
		Devlet Yurdu	,084
		Özel Yurt	,878
İstihdam Azlığı	Ailesiyle	Devlet Yurdu	,245
		Özel Yurt	,610
		Diğer	,414
	Devlet Yurdu	Ailesiyle	,245
		Özel Yurt	,046
		Diğer	,029
	Özel Yurt	Ailesiyle	,610
		Devlet Yurdu	,046
		Diğer	,963
	Diğer	Ailesiyle	,414
		Devlet Yurdu	,029
		Özel Yurt	,963
Deneyimsizlik	Ailesiyle	Devlet Yurdu	,967
		Özel Yurt	,017
		Diğer	,472
	Devlet Yurdu	Ailesiyle	,967

		Özel Yurt	,716
		Diğer	,991
	Özel Yurt	Ailesiyle	,017
		Devlet Yurdu	,716
		Diğer	,292
	Diğer	Ailesiyle	,472
		Devlet Yurdu	,991
		Özel Yurt	,292
	*,0,05 anlamlılık düzeyinde fark vardır.		

3.2.3.3.6. Faktörlerin Öğrencinin Ailesinin Yaşadığı Yere Göre Analizi

Faktörlerin öğrencinin ailesinin yaşadığı yere göre değerlendirilmesinin ortalama değerleri aşağıdaki Tablo 3.31’de verilmiştir.

Tablo 3.31: Ortalamalar

Descriptives				
		N	Ortalama	Standart Sapma
Çaresizlik	İstanbul	85	3,4000	,88641
	Ankara	46	3,5087	,77712
	Büyükşehir Belediyesi	44	3,5545	,83289
	Diğer şehirler	118	3,5729	,85771
	Toplam	293	3,5099	,84938
İstihdam Azlığı	İstanbul	85	3,2353	,83391
	Ankara	46	3,5739	,70630
	Büyükşehir Belediyesi	44	3,2727	,88616
	Diğer şehirler	118	3,4593	,82744
	Toplam	293	3,3843	,82655
Deneyimsizlik	İstanbul	85	3,0392	,80739
	Ankara	46	3,3551	,79939
	Büyükşehir Belediyesi	44	3,1894	1,00489
	Diğer şehirler	118	3,1808	,90335
	Toplam	293	3,1684	,87873
Kişisel Yeterlilik	İstanbul	85	3,4824	,82537
	Ankara	46	3,3406	,86207
	Büyükşehir Belediyesi	44	3,4015	,70648

	Diğer şehirler	118	3,4350	,79946
	Toplam	293	3,4289	,80143

Öğrencinin ailesinin yaşadığı yere göre yaşadığı kaygı türlerinin ortalama değerleri incelendiğinde çaresizlik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu il “diğer şehirler”, istihdam azlığı ve deneyimsizlik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu il “Ankara”, kişisel yeterlilik türü kaygı yaşayanların en yüksek olduğu il ise “İstanbul” olarak görülmektedir.

Faktörlerin öğrencinin ailesinin yaşadığı yere göre değerlendirilmesini içeren tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.32’de verilmiştir.

Tablo 3.32:Faktörlerin öğrencinin ailesinin yaşadığı yere göre tek yönlü varyans analizi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Çaresizlik	Between Groups	1,582	3	,527	,729	,535
	Within Groups	209,079	289	,723		
	Toplam	210,661	292			
İstihdam Azlığı	Between Groups	4,753	3	1,584	2,351	,073
	Within Groups	194,735	289	,674		
	Toplam	199,488	292			
Deneyimsizlik	Between Groups	3,059	3	1,020	1,325	,266
	Within Groups	222,412	289	,770		
	Toplam	225,471	292			
Kişisel Yeterlilik	Between Groups	,639	3	,213	,329	,804
	Within Groups	186,907	289	,647		
	Toplam	187,546	292			

Tablo 3.32’ye göre, Sig=0,535>0,05 olduğundan öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.31’e göre ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,073>0,05 olduğundan öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.31’e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,266>0,05 olduğundan öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.31’e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Sig=0,804>0,05 olduğundan öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için Tablo 3.31’e göre ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Bu çalışmanın amacı doğrulayıcı faktör analizi kullanarak genelde tüm öğrencilerin özelde de iki yıllık meslek yüksekokulu öğrencilerinin mezuniyet sonrası iş bulma kaygılarını belirlemede kullanılacak bir ölçek geliştirmek olduğundan, 33 maddelik ankete uygulanan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda 16 maddeden oluşan 4 faktörlü bir ölçek geliştirilmiştir. Birinci faktörün açıkladığı varyans 16,813, ikinci faktörün açıkladığı varyans 15,753, üçüncü faktörün açıkladığı varyans 10,391 ve dördüncü faktörün açıkladığı varyans ise 9,769'dur. Açıklanan toplam varyans ise %52,726'dır. Açıklanan toplam varyans %50'yi geçtiği için yeterlidir.

Bartlett Testi (Bartlett Test of Sphericity) sonucunda significance (olasılık) değerinin 0.01'den küçük çıkması, verilerin çoklu normal dağılım varsayımının sağlandığını (Akgül-Çevik, 2003:428, Hair vd.1998:374), KMO değerinde 0784 çıkması verilerin yeterli olduğunu göstermiştir. Bu sebeple verilerin yapısal geçerlilik analizi için öncelikle açımlayıcı (explanatory) faktör analiz yapılmış ve ayırt edici geçerlilik için de doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır (Bollen, 1989).

Ayrıca iç tutarlılık analizi de yapılmıştır. İç tutarlılık analizine göre Faktör 1 ve Faktör 2 oldukça güvenilir, Faktör 3 ve Faktör 4 düşük güvenilirdir ve ölçeğin bütünü içinde, oldukça güvenilir sonucu elde edilmiştir.

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ortaya çıkan faktörler, demografik değişkenlerle analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Bayan ve erkeklerin dört faktöre de bakış açılarında fark yoktur. Her iki grupta bütün faktörler için ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir.

Bölümlerin “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Bütün bölümler bu faktör için ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Muhasebe bölümü ile lojistik bölümü arasında “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Muhasebe bölümü “katılıyorum”, lojistik bölümü ise “kararsızım” demiştir. Bölümlerin “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. lojistik bölümü “kararsızım” Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri “katılıyorum” demişlerdir. Bölümlerin “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Lojistik bölümü “katılıyorum” Elektronik, Muhasebe ve Gıda Kalite Kontrol bölümleri “kararsızım” demişlerdir.

Birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Birinci öğretimli bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretimli ise ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Birinci öğretimli bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretimli ise ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’ye göre birinci öğretimli bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” ikinci öğretimli ise ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Birinci öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerinin “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.23’ye göre birinci öğretimli bu faktör için ortalama olarak “katılıyorum”, ikinci öğretimli ise ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Gelirin alt gruplarına göre “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Gelirin alt gruplarına göre “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir. Gelirin alt gruplarına göre “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir. Gelirin alt gruplarına göre “Kişisel

Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Gelirin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Kalma yerine göre “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Devlet yurdunda kalanlar “katılıyorum”, özel yurttaki kalanlar ise “kararsızım” demiştir. Kalma yerine göre “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Devlet yurdunda kalanlar ile özel yurttaki ve diğer yerlerde kalanlar arasında “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Tablo 3.27deki Ortalamalara bakılırsa Devlet yurdunda kalanlar “katılıyorum”, özel yurttaki ve diğer yerlerde kalanlar ise “kararsızım” demiştir. Kalma yerine göre “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark vardır. Ailesiyle kalanlar “katılıyorum”, özel yurttaki kalanlar ise “kararsızım” demiştir. Kalma yerine “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Kalma yerinin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

Öğrencinin ailesinin yaşadığı yere göre “Çaresizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “katılıyorum” biçiminde cevap vermişlerdir. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “İstihdam Azlığı” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “deneyimsizlik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yere “Kişisel Yeterlilik” faktörüne bakış açılarında fark yoktur. Öğrencinin ailesinin yaşadığı yerinin bütün alt grupları bu faktör için ortalama olarak “kararsızım” biçiminde cevap vermişlerdir.

4.2. Öneriler

Geliştirilen ölçekle, öğrencilerin iş bulma kaygılarına yönelik, Demografik değişkenler artırılarak farklı ilişkiler belirlenebilir. İş bulma kaygısını etkileyen çeşitli faktörler ve alt değişkenler artırılarak yeni araştırmalar yapılabilir. Böyle bir çalışmayı bir üniversitenin belirli bölümlerine yapmak yerine, Türkiye genelindeki üniversitelerden veri elde edilerek daha geniş çapta bir örneklem ile çalışmanın temsil

kabiliyeti arttırılabilir. Mezun öğrenciler için istihdam oranlarının arttırılması kaygı düzeylerinin azalmasında ve işsizlik oranlarının düşmesine anlamlı bir katkı sağlayacaktır. Devlet teşviki ve hibeleriyle istihdam ve girişimcilik imkânlarının arttırılması öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltıcı bir etken olacaktır. Elde edilen ölçek yardımıyla değişkenler arasındaki ilişkiler çeşitli analiz teknikleriyle yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acaroğlu, Selahattin (2004). İş Arama Ve İş Bulmada Modern Teknikler. (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004).
- Akınalp, D. (2013), Çalışanların Kaygı Düzeylerinin Performans Algılarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Akkün Abuzer, Gönen Selahattin ve Aydın Murat (2007). “İlköğretim Fen Ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(20): 283-299.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000), “Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler”, *Milli Eğitim*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:Sürelı Yayınlar Dizisi, Mart 2000.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1988). “Structural Equation Modeling In Practices: A Review And Recommended Two Step Approach”. *Psychological Bulletin*. 103: 411-423.
- Anderson, L. W. (1988a). *Likert Scales*. J. P. KEEVES (Ed.), *Educational Research, Methodology And Measurement. An International Handbook* içinde (227-228). New York: Pergamon Press.
- Anderson, L. W. (1988b). *Attitudes and Their Measurement*. J. P. KEEVES (Ed.), *Educational Research, Methodology And Measurement:An International Handbook* içinde (421-426). New York: Pergamon Press.
- Armstrong, Kerry A. ve Nigar G. Khawaja (2002), “Gender Differences in Anxiety: An Investigation of The Symptoms, Cognitions, And Sensitivity Towards Anxiety in a Nonclinical Population”, *Behavioural And Cognitive Psychotherapy*, 30(2), s.227-231.

- Arslan, Ç. (2007), “Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Kaygı ve Kişisel Kararsızlık Düzeylerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Arslan, Rahim (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Akıllı Tahta Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi, Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması: Sivas İli Uygulaması. (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).
- Aydın, Başak (2010). Motivasyonu Etkileyen Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli İle Belirlenmesi: Bir Tekstil İşletmesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, 2010).
- Aydın, K., B. (2009), “Automatic Thoughts as Predictors of Turkish University Students’ State Anxiety”, *Social Behavior And Personality*, 37(8), s.1065-1072.
- Aytaç, S., Dursun, S., ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARASINDA İŞSİZLİK KAYGISI Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt XXVIII, Sayı 1, 2009, s. 71-84
- Aytaç, Mustafa ve Öngen, Burcu (2012). “Doğrulayıcı Faktör Analizi İle Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğinin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi”. *İstatistikçiler Dergisi*. 5: 14-22
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (2004), Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitepevi, Yirmi İkinci Baskı, İstanbul.
- Başaran, M., H. (2008), “Sporcularda Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kütahya.
- Bardakçı, Sait (2013). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği Geliştirilmesi, Güvenirlilik Ve Geçerlilik Çalışması: Sivas İli Uygulaması. (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013).

- Bayram, Nuran (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*. (2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Baysal, Ayşe Can (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Bolat, Bilge Acar (2009). Firma Performansını Etkileyen Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009).
- Bozkurt, Bilgehan (2012). Yapısal Eşitlik Modeli Ve Turizm Üzerine Bir Uygulama: Marmaris Örneği. (Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012).
- Büyüköztürk, Şener (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk Şener, Şekercioğlu Güçlü ve Çokluk Ömay (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS Ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cabı, Emine ve Yalçınalp, Serpil (2013). “Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 44: 85-96.
- Caplan, Robert D. ve Kenneth W. Jones (1975), “Effects of Workload, Role Ambiguity, And Type A Personality on Anxiety, Depression, And Heart Rate”, *Journal of Applied Psychology*, Vol.60(6), Dec. 1975, s.713-719.
- Cengiz Ekrem ve Kırkbir Fazıl (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 1: 19-37
- Ceyhan, E. ve Namlu, G. (2000), “Bilgisayar Kaygısı Ölçeği (BKÖ): Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:10, Sayı:2, ss.77-93.

- Cüceloğlu, D. (2016), İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, Remzi Kitabevi, 28.Baskı, İstanbul.
- Coşkun, Yemliha ve Akkaş Günbey (2009). “Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(1): 213-227.
- Çakmak, Özlem ve Hevedanlı, Murat (2005). “Eğitim Ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(14): 115-127.
- Çavuş, Hayati ve Günbatar, Serkan (2008). “Bilgisayar Kaygı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28(3): 147-163.
- Çevik, H. (2006), “Eğitim Yöneticileri ile Yönetici adaylarının Kaygı Düzeyleri ile Bilgisayar Kaygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat
- Dağdaş M. M., Çelik M. Y., Satıcı Ö., Akkuş Z. ve Çelik H. C. (2006). “Hangi Tür Araştırmalarda Path Analizi Kullanılmalıdır?”. *9. Ulusal Biyoistatistik Kongresi*. Zonguldak.
- Dede Yüksel ve Yaman Süleyman (2008). Fen Öğrenmeye Yönelik Motivasyon Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. 2(1): 19-37.
- Demir, A. (2005), “Hemşirelerin Vardiya ile Çalışmalarının Anksiyete ve Arteryel Kan Basıncına Etkisinin İrdelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s.400-54.
- Develi, E. (2006), “Konya’da İlköğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sürekli Kaygı Durumlarının İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya.

- Doğan, T. ve oban, A.E. (2009). “Eğitim Fakültesi ğrencilerinin ğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 34(153): 157-168
- Dolunay, İlgin Sarioğlu (2011). Günümüzde Aday İşgörenlerin İş Bulma Sürecini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi Ve Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi
- Dıtomasso, RobertA, Arthur Freeman, Raymond Carvajal ve Bruce Zahn (2009), “Cognitive-behavioral Concepts of Anxiety”, Editörler: STEIN, D. J., E. Hollander ve B. O. Rothbaum, *Textbook of Anxiety Disorders*, 2nd Edition, American Psychiatric Publishing, Inc.
- Dowbiggin, Ian R. (2009), “High Anxieties: The Social Construction of Anxiety Disorders”, *The Canadian Journal of Psychiatry*, Vol.54, No.7, s.429-436.
- Dovidio, John F. ve Michelle R. Hebl (2005), “Discrimination at The Level of The Individual: Cognitive And Affective Factors”, Editörler: DIPBOYE, R. L. ve A. Colella, *Discrimination at Work-The Psychological And Organizational Bases*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Eker, O. (2016) “Ortaokul ğrencilerinin Yaşadığı Sınav Kaygısının Nedenleri Ve Anne - Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi: Merzifon rneği” Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Mart 2016
- Ekşi, F. (2006), Rehber ğretmenlerin Okul İklimi Algıları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişi zerine Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Engür, M. (2002), “Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun Durumluk kaygı Düzeyleri zerine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Epstein, Seymour (1986), “Anxiety, Arousal, And The Self-concept”, Editörler: SPIELBERGER, C. D. ve I. A. Sarason, *Stress And Anxiety*, Volume 10, Hemisphere Publishing Corporation, s.229-250.

- Ergür, Derya Oktar (2004). “Yabancı Dil Öğrenim Sürecinde Kaygı”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26: 48-53.
- Eroğlu, Ergün (2003). Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarının Yapısal Eşitlik Modeli İle Analizi. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003)
- Eysenck, Hans Jürgen (1986), “A Genetic Model of Anxiety”, Editörler: SPIELBERGER, C. D. ve I. A. Sarason, *Stress And Anxiety*, Volume 10, Hemisphere Publishing Corporation, s.159-198.
- Gamgam, Hamza (1998). *Parametrik Olmayan İstatistiksel Teknikler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Gümüş, Burhan (1976). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Kalite Yayıncılık.
- Gümüş, M. (2002) Profesyonel Futbol Takımlarında Puan Sıralamasına Göre Durumluk Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Greenglass, Esther R., Ronald J. Burke ve Kathleen A. Moore (2003), “Reactions to Increased Workload: Effects on Professional Efficacy of Nurses”, *Applied Psychology: An International Review*, 52(4), s.580-597.
- Gonca Üstün^{1,*} , Şule Dedekoç¹ , Tuğba Kavalalı² , Feyza Öztürk³ , Yasemin Sapcı⁴ ve Semih Can⁴ Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 3(2), 200-221, 2014 Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulmaya İlişkin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi** <http://dergi.amasya.edu.tr>
- Hoyle, R.H. (1995). *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues And Application*. London: SAGE Publications.
- İlhan Mustafa ve Çetin Bayram (2014). LISREL ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*. 5(2): 26-42.

- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar. (10. Baskı). Sosyal Psikoloji Dizisi:1.* İstanbul: Evrim Basım Yayım ve Dağıtım.
- Karagöz, Yalçın (2014). *SPSS 21.1 Uygulamalı Biyoistatistik. (1. Basım).* Ankara: Nobel Yayınları.
- Karagöz, Yalçın ve Ekici, Süleyman (2004). Sosyal Bilimlerde Yapılan Uygulamalı Araştırmalarda Kullanılan İstatistiksel Teknikler Ve Ölçekler. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 5(1): 25-43*
- Karagöz S. (1991) “Faktör Analizi Tekniği Kullanarak Üniversite Öğrencilerinin Gazete Tercihinde Etkin Faktörlerin Belirlenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karagöz Y (2016) “ SPSS 23 ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler” Nobel Yayınevi, Ankara
- Karaman, S. (2009), “Sağlık ile İlgili Programlarda Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Durumları”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri.
- Kartal, Mahmut (2006). *Hipotez Testleri. (3. Baskı)* Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, M. ve Varol, K. (2004), “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı düzeyleri ve Kaygı Nedenleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:17, ss. 31-63.
- Kaya, Murat (2013). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Beklentisinin Yapısal Eşitlik Modeli Ve Chaid Analizi İle Belirlenmesi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013).
- Konter, E. (1996) Sporda Stres ve Performans, Saray, İzmir,28-41
- Köknel, Ö.(1989) Genel ve Klinik Psikiyatri, Nobel Tıp Kitapevi, 1. Basım, İstanbul.

- Köknel, Ö. (2005) *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, 17.Baskı, İstanbul.
- Köknel, Ö. (1998), *Zorlanan İnsan-Kaygı Çağında Stres*, Altın Kitaplar Yayınevi, 4.Basım, İstanbul.
- Kurt, İhsan (2011). *Sınav Kaygısını Aşmanın Yolları*. İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınları.
- Kurtuluş, Kemal (1981). *Pazarlama Araştırmaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2789.
- Lau, Jennifer Y. F., Thalia C. Eley ve Jim Stevenson (2006), “Examining The State-Trait Anxiety Relationship: A Behavioural Genetic Approach”, *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol.34, No.1, s.18-26.
- Legrand, Lisa N., Matt McGue ve William G. Iacono (1999), “A Twin Study of State And Trait Anxiety in Childhood And Adolescence”, *The Journal of Child Psychology And Psychiatry And Allied Disciplines*, Vol.40, No.6, s.953-958.
- Likert, Renes (1967). *The Method Of Constructing An Attitude Scale*. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Metin, Özgür, Şerife Özkoç, Fadime Gök Özer, K. Derya (Taşçı) Beydağ (2008), “Denizli Çıraklık Eğitim Merkezi’ne Devam Eden Gençlerin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi”, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(2), s.113-118.
- Meydan, Cem Harun ve Şeşen Harun (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*.(İkinci Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Miguel-Tobal, Juan José ve Héctor González-Ordi (2005), “The Role of Emotions in Cardiovascular Disorders”, Editörler: ANTONIOU, A. S. G. ve C. L. Cooper, *Research Companion to Organizational Health Psychology*, Edward Elgar Publishing Ltd.
- Morgan, Clifford T. (2005), *Psikolojiye Giriş*, Çevirenler: H.Arıcı, O.Aydın, R.Bayraktar, O.İmamoğlu, S.Karakaş, I.Savaşır, S.Topçu, P.Uçman,

S.Hovardaoğlu, D.Şahin, B.Tegin, R.Eski, A.Gülerce, G.Acar, R.Coştur, İ.Dinç, G.Uraz, 16.Baskı, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları Yayın No:05-06-Y-0057-10, Ankara.

Muschalla, Beate, Michael Linden ve Dieter Olbrich (2010), “The Relationship Between Job-Anxiety And Trait-Anxiety-A Differential Diagnostic Investigation With The Job-Anxiety-Scale And The State-Trait-Anxiety-Inventory”, *Journal of Anxiety Disorders*, 24, s.366-371.

Nakip, Mahir (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS) Destekli Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Öner, N. ve Le Compte, A. (1983), Süreksiz ve Sürekli Kaygı Envanteri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No:333, İstanbul.

Öner N. (2016) “Durumluk – Sürekli Kaygı Envanteri”
sivasram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/58/01/198697/.../22125432_dursrk1

Öner, Necla (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı*. (3. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Özçelik, Dursun Ali (1992). *Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Özdamar, Kazım (2002). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özgüven, İbrahim Ethem (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özgül F (2003) “Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinde Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri”, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Özgüven, İ.E. (2014) Psikolojik Testler, Nobel Yayınları, 12. Baskı, Ankara.

Sandy, Sandra V., Susan K. Boardman ve Morton Deutsch (2006), “Personality And Conflict”, Editörler: DEUTSCH, M., P. T. Coleman ve E. C. Marcus, *The Handbook of Conflict Resolution-Theory And Practice*, 2nd Edition, Jossey-Bass.

- Schell, K.,L. ve Grasha A., F. (2000), “State Anxiety, Performance Accuracy, And Work Pace in a Simulated Pharmacy Dispensing Task”, *Perceptual And Motor Skills*, 90, s.547-561.
- Schumacker, R. E. (2006). Conducting Specification Searches With Amos. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*. 13 (1): 118-129.
- Schumacher, E.R. ve Lomax, G.R. (2004). *A Beginner’s Guide To Structural Equation Modelling*. New Jersey.
- Sencer, Muzaffer (1989). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*.İstanbul: Beta Yayım Dağıtım A.Ş.
- Sencer, Muzaffer ve Irmak, Yakut (1984). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*. (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Spector, P., E. ve Bruk-Lee, V. (2008), “Conflict, Health And Well-being”, Editörler: DE DREU, C. ve M. J. Gelfand, *The Psychology of Conflict And Conflict Management in Organizations*, Lawrence Erlbaum Associates.
- Şimşek, Ömer Faruk (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler Ve LISREL Uygulamaları*.Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Şenol, S., (2006), *Korkular – Gelişimsel Anlamı ve Tedavisi*, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Tavşancıl, Ezel (2002). *Tutulumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel Basım Yayın.
- Tekin, Halil (2004). *Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme*.Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tezbaşaran, Abdullah Ata (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thorndike, R. ve Hagen, E. (2003). *Measurement and Evaluation in Psychology and Education*. New York: Wiley.

- Tunalı, Duygu (2012). Bir Yapısal Eşitlik Modeli Önerisi: Çalışanlarda İş Tatmini Ve Örgütsel Bağlılığın Tükenmişliğe Etkisi. (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012).
- Turgut, Mehmet Fuat (1983). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları*. (2. Baskı). Ankara: Gül Yayıncılık.
- Turgut, Mehmet Fuat ve Baykul, Yaşar (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Wang, Guofeng, Runtian Jing ve Andreas Klossek (2007), “Antecedents And Management of Conflict: Resolution Styles of Chinese Top Managers in Multiple Rounds of Cognitive And Affective Conflict”, *International Journal of Conflcit Management*, Vol.18, s.74-97.
- Vandervoort, Debra, Paul P. Divers ve Samara Madrid (1999), “Ethno-culture, Anxiety, And Irrational Beliefs”, *Current Psychology: Developmental. Learning. Personality. Social*, Fall 1999, Vol.18, No.3, s.287-293.
- Yemenici, Nilay Koyuncu (2012). Altı Sigma Metodolojisinde Yapısal Eşitlik Modelinin Araç Olarak Kullanılması. (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012).
- Yener, Hüseyin (2007). Personel Performansına Etki Eden Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) İle İncelenmesi Ve Bir Uygulama. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007).
- Yıldırım, Cemal (1983). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.
- Yıldız Murat, Sezen Abdülvahid ve Yenen İlker (2007). “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Akademik Güdülenmeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 25: 213-239.
- Yılmaz Veysel ve Çelik H. Eray (2009). *LISREL ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-I*. Ankara: Pegem Akdemi Yayınları.

Zavos, Helena M. S., Frühling V. Rijdsdijk, Alice M. Gregory ve Thalia C. Eley (2010),
“Genetic Influences on The Cognitive Biases Associated With Anxiety And
Depression Symptoms in Adolescents”, *Journal of Affective Disorders*, 124,
s.45-53.

EKLER

Ek 1: Öğrencilere uygulanan anket

AİBÜ MYO ÖĞRENCİLERİNDE İŞ BULMA KAYGISI

Sevgili öğrenciler; bu anket, öğrencilerde iş bulma kaygısını tespit etmek amacıyla AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Lütfen kimlik bilgilerinizi yazmayınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

A. Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz?

Bay Bayan

2. Bölümünüz ve Sınıfınız?

.....

3. Öğrenim türünüz?

1. öğretim 2. Öğretim

4. Ailenizin aylık geliri kaç TL'dir?

1300 TL ve altı 1301-2000 TL
2001-4000 TL 4001 TL ve üzeri

5. Kaldığınız yer?

Ailemle Devlet yurdunda
Özel yurttta Diğer

6. Ailenizin yaşadığı şehir?

İstanbul Ankara
Büyük şehir belediyesi Diğer şehirler

Aşağıdaki ifadelere ait katılım düzeyinizi, ifadenin sağında yer alan kutucukların birine (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Bölümümün iş alanlarının ve imkânlarının neler olduğu konusunda herhangi bir bilgilendirme yapılmadı.					
Devletin işsizlikle mücadelede yetersiz kaldığını düşünmekteyim.					
“Bu kadar mezun arasında iş bulamam” psikolojisiyle yaşıyorum.					
Özel sektördeki çalışma şartlarının iyi olmaması iş alanımı daraltmaktadır.					
Derslerde elde ettiğim bilgiler iş bulamada yeterli olacaktır.					
Kamu kurumlarına yapılan atamaların mezun öğrenci sayısının çok altında olması iş bulamama kaygımı artırmakta.					
Emeklerimin karşılığını alacağımı düşünüyorum.					
Bölümümün çok fazla mezun vermesi iş bulma imkânlarımı azaltmaktadır.					
Ülkemizdeki işsizlik oranının yüksek olması iş bulma kaygımı arttırmaktadır.					
Mezun olduktan sonra rahatlıkla istediğim işi bulacağımı düşündüğümden dolayı iş bulma kaygısı yaşamıyorum.					
Kendimi ifade edebileceğim bir iş bulamayacağımı düşünüyorum.					
Çok fazla mezun arasında ancak farklılığımı ortaya koyarak iyi bir iş bulabilirim.					
Özel sektörde çalışabilmek için iş tecrübesinin aranması, istediğim işi bulamada beni endişelendirmektedir.					
Derslerin pratikten uzak daha çok teorik bilgiye dayanarak aktarılması iş bulma kaygımı artırmaktadır.					
Kendi işimi kurma konusunda devletten yeterli desteği bulabileceğimi düşünüyorum.					

Aşağıdaki ifadelere ait katılım düzeyinizi, ifadenin sağında yer alan kutucukların birine (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kişisel gayretimi ortaya koysam da iyi bir iş bulamayacağımı düşünüyorum.					
Bir torpilim olmaksızın istediğim işi bulamayacağımı düşünüyorum.					
Açıköğretim ve uzaktan öğretim gibi üniversite mezunlarının da bizimle aynı statüde değerlendirilmesi iş bulma imkânlarını azaltmaktadır.					
Kendi işimi kuracağımdan dolayı iş bulma kaygım yok.					
Bölümümde elde ettiğim bilgi düzeyim arttıkça iş bulma kaygım günden güne azalıyor.					
İşe alımlarda objektif davranılmadığından (kayırmacılık vb.) endişe duyuyorum.					
Okul dönemindeki staj iş bulmamı kolaylaştıracaktır.					
Dini hassasiyetlerime uygun bir iş bulamama kaygısı yaşamaktayım.					
Ailemin bana iş bulabileceğini düşündüğünden iş bulma kaygısı taşımıyorum.					
Yakın çevremdeki insanların bölümüme karşı olumsuz düşünceleri iş bulamama kaygımı artırıyor.					
Özel sektörde mi yoksa kamu sektöründe mi çalışmam gerektiğine henüz karar vermemiş olmak kaygımı artırıyor.					
Gayretimi öncelikle mezun olabilmek için harcadığımdan dolayı şimdilik iş bulma kaygısı yaşamıyorum.					
Cinsiyetimden dolayı uygun bir iş bulamayacağımı düşünüyorum.					
Öğretim üyeleri iş bulmamız konusunda gereken yönlendirmeyi yapmamaktadırlar.					
Bölümümün mezunlarının istedikleri işte çalışmadıklarını görmek kaygımı arttırmaktadır.					

Aşağıdaki ifadelere ait katılım düzeyinizi, ifadenin sağında yer alan kutucukların birine (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
İşe alımlarda önceliğin fakülte mezunlarına verilmesinden kaygı duymaktayım.					
Düşük ücretle iş bulacağım kaygısını taşıyorum.					
Toplum genelinde yükseköğretim mezunlarına gerekli değerin verilmediğini düşünüyorum.					

Ankete katıldığınız için teşekkür ederiz.